

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE MESLEKİ YÖNELİM VE
GİRİŞİMCİLİK**

İŞLETME ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mehtap ALTINTOP**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ**

İSTANBUL – 2015

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Mehtap ALTINTOP
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Ortaöğretim Öğrencilerinde Mesleki Yönelim ve Girişimcilik
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : İşletme
- TEZİN TURÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 05/03/ 2015
- SAYFA SAYISI** : 66
- TEZ DANIŞMANI** : Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
- DİZİN TERİMLERİ** : Mesleki Yönlendirme, Girişimcilik.
- TÜRKÇE ÖZET** : Çalışma kapsamında mesleki yönlendirme faaliyetleri ve ortaöğretim kademesinde mesleki yönlendirmenin önemi üzerinde durulmuştur. Özellikle girişimcilik politikaları ile desteklenen meslek seçimi faaliyetleri bu çalışmanın temel inceleme alanını oluşturmuştur.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Mehtap ALTINTOP

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE MESLEKİ YÖNELİM VE
GİRİŞİMCİLİK

İŞLETME ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mehtap ALTINTOP

Tez Danışmanı
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

İSTANBUL – 2015

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mehtap ALTINTOP

05/03/2015

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mehtap ALTINTOP' un Ortaöğretim Öğrencilerinde Mesleki Yönelim ve Girişimcilik adlı tez çalışması, jürimiz tarafından İŞLETME anabilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
(Danışman)

Üye Yrd. Doç. Dr. Necati KALKAN

Üye Yrd. Doç. Dr. Emre
ERGÜVEN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

/ / 2015

Doç. Dr. Ragıp Kutay Karaca
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Kişilerin hayatlarındaki en önemli kararlarından biri meslek seçimleridir. Bireyler için olduğu kadar toplum için de önemli bu kararın verilmesinde, yönlendirme faaliyetlerinin büyük rolü bulunmaktadır. Çalışma kapsamında da mesleki yönlendirme faaliyetleri ve ortaöğretim kademesinde mesleki yönlendirmenin önemi üzerinde durulmuştur. Özellikle devletin yeni istihdam alanları yaratma konusunda yaşadığı sıkıntılar üzerine girişimcilik politikaları ile desteklenen meslek seçimi faaliyetleri ise bu çalışmanın temel inceleme alanını oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Meslek Seçimi, Mesleki Yönlendirme, Girişimcilik, Ortaöğretim

SUMMARY

One of the most important decisions in the lives of people is their career choices. Guiding activities have great role in this decision, which is also important for individual as well as society. In this working, the Professional guidance activities and their importance of vocational guidance in secondary education are emphasized. In particular, the state of the difficulties experienced in creating new employment are as supported by entrepreneurship policy on occupational choice and entrepreneurial activity relationship study are formed the basis of this study.

Keywords: Job Selection, Career Guidance, Entrepreneurship, Secondary Education

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
EKLER LİSTESİ.....	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. MESLEKİ YÖNLENDİRMEİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE EĞİTİM İÇERİSİNDEKİ YERİ.....	3
1.1. Mesleki Yönlendirme Kavramı ve Kapsamı	3
1.1.1. Mesleki Gelişim Süreci.....	3
1.1.2. Mesleki Yönlendirme Kavramı.....	7
1.1.3. Mesleki Yönlendirme Kavramının Kapsamı	11
1.2. Dünyada ve Türkiye’de Mesleki Yönlendirme Geçmişi	14
1.2.1. Dünyada Mesleki Yönlendirme ve Gelişimi	14
1.2.2. Türkiye’de Mesleki Yönlendirme ve Gelişimi	17
1.2.2.1. Cumhuriyet Öncesinde Mesleki Yönlendirme	17
1.2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Mesleki Yönlendirme	18
1.2.2.2.1. 1923–1951 Dönemi Mesleki Yönlendirme.....	18
1.2.2.2.2. 1951–1980 Dönemi Mesleki Yönlendirme.....	20
1.2.2.2.3. 1980– Dönemi Sonrası Mesleki Yönlendirme	22
1.3. Mesleki Yönlendirme ve Çevre İlişkisi	25
1.3.1. Genel Olarak Çevrenin Etkisi	25
1.3.2. Aile Çevresinin Etkisi	26
1.3.2.1. Ailenin Etkisi	27
1.3.2.2. Ailenin Sosyo- Ekonomik Yapısı	28
1.3.2.3. Ailenin Eğitim Düzeyi	29
1.3.2.4. Ailenin Mesleği	30
1.3.3. Okul Çevresinin Etkisi	31
1.3.3.1. Okulun Niteliği	31

1.3.3.2. Öğretmenlerin Niteliği	32
1.3.3.3. Okulun Fiziki Yapısı ve İmkânları.....	32
1.3.4. Sosyal Çevrenin Etkisi	32
1.3.4.1. Çevrenin Sosyal Özellikleri	33
1.3.4.2. Çevrenin Ekonomik Özellikleri	33
1.3.4.3. Zihniyet, İnanç ve Meslek Seçimi.....	33
İKİNCİ BÖLÜM.....	34
2. ORTAÖĞRETİMDE MESLEKİ YÖNLENDİRME VE GİRİŞİMCİLİK İLİŞKİSİ.....	34
2.1. Ortaöğretimde Mesleki Yönlendirme	34
2.2. Girişimcilik Kavramı ve Kapsamı	37
2.2.1. Girişimci, Girişimcilik Tanımı ve Tarihsel Gelişimi	37
2.2.2. Girişimci Olmayı Belirleyen Faktörler	39
2.2.2.1. Bireysel Faktörler.....	39
2.2.2.2. Çevresel Faktörler	40
2.2.2.3. Firmaya Yönelik Yaklaşımlar	40
2.2.3. Girişimciliğin Önemi	41
2.2.4. Girişimcilik Türleri.....	44
2.2.4.1. Bağımsız Girişimcilik.....	44
2.2.4.2. İç Girişimcilik	44
2.2.4.3. Kamu Özel Sektör Girişimciliği.....	46
2.2.4.4. Profesyonel Girişimcilik.....	46
2.2.4.5. Teknik Girişimcilik.....	46
2.2.4.6. Kurumsal Girişimcilik	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49
3. MESLEKİ YÖNELİM VE GİRİŞİMCİLİĞE İLİŞKİN FARKINDALIK DÜZEYİNE YÖNELİK UYGULAMA.....	49
3.1. Araştırmanın Amacı	49
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	49
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	49
3.4. Araştırmanın Hipotezi.....	49
3.5. Araştırmanın Yöntemi ve Verilerin Uygulanması	50
3.6. Araştırmanın Bulguları.....	50
3.6.1. Demografik Özellikler	50
3.6.2. Güvenilirlik Analizi	51
3.6.3. Frekans Analizleri	52
3.6.3.1. Mesleki Yönelim	52
3.6.3.2. Girişimcilik	55
3.6.4. İstatistiksel Analizler.....	57

3.6.4.1. Cinsiyete Göre T Testleri	57
3.6.4.2. Sınıfa Göre T Testleri	58
3.6.4.3. Anne Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Analizleri	58
3.6.4.4. Baba Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Analizleri	59
3.6.4.5. Gelir Düzeyine Göre ANOVA Analizleri	59
SONUÇ	60
KAYNAKÇA.....	62

KISALTMALAR LİSTESİ

ARGE	:	ARAŞTIRMA GELİŞTİRME
BİLDEME	:	BİLGİSAYAR DESTEKLİ MESLEK REHBERLİĞİ
KOBİ	:	KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTE İŞLETME

TABLÖLAR LİSTESİ

	SAYFA
TABLO-1 : Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri	53
TABLO-2 : Güvenirlik Katsayıları.....	54
TABLO-3 : Mesleki Yönelim Frekans Analizi.....	56
TABLO-4 : Girişimcilik Frekans Analizi.....	58
TABLO-5 : Cinsiyete Göre T Testleri.....	59
TABLO-6 : Sınıfa Göre T Testleri.....	60
TABLO-7 : Anne Öğrenim Durumuna Göre Anova Analizi.....	60
TABLO-8 : Baba Öğrenim Durumuna Göre Anova Analizi.....	61
TABLO-9 : Gelir Düzeyine Göre Anova Analizi.....	61

EKLER LİSTESİ

EK A : ANKET FORMU

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının hazırlanması sürecinde tez yazım aşamasında desteğini esirgemeyerek yol gösteren, tez danışmanım Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ'e, araştırmanın analiz kısmında yardımcı olan Zihni Tunçsiper'e, anket uygulama sürecinde desteğini esirgemeyen Ekrem Cevahir İmam Hatip Lisesi öğretmen ve öğrencilerine, bu yoğun dönemde desteklerini esirgemeyen ailem ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mehtap ALTINTOP

GİRİŞ

Günümüz toplumlarında meslek, bir kazanç elde etmeye yönelik bir davranış modeli olarak ortaya çıksa da, bu davranışlar çok çeşitli unsurlar tarafından belirlenmektedir. Bireyler farklı beklentilerle belli mesleklerde toplanmakta, bu mesleğe ilişkin davranış beklentileri de mesleki rolleri oluşturmaktadır. Ayrıca her meslek belli bir sosyal değer yargısı ile değerlendirilmektedir. Bu açıdan modern endüstri toplumlarında meslek seçimi, her ne kadar serbest olsa da, bireylere seçim konusunda yardım edilmesi birçok açıdan faydalar getirmektedir. En genel ifade ile insanların karar verme biçimleri kültür, sosyoekonomik düzey ve yaşam boyunca buldukları kişiler arası roller ve kişisel özellikleri gibi etmenlerden derin bir biçimde etkilenmektedir. Bu nedenle mesleki yönlendirme açısından mesleki gelişim süreci ve bu süreci etkileyen unsurların bilinmesi mesleki rehberlik alanında başarı sağlanabilmesi için önemli kabul edilmektedir.

Ülkelerin ekonomik gelişmesinde en büyük sermaye, hiç şüphesiz insan kaynağıdır. Günümüzde gelişmiş ülkeler, sosyal ve ekonomik refah için insan gücünün nitelik kazanmasına önem vermekte ve bunun için eğitime büyük yatırımlar yapmaktadır. Uluslararası rekabette, üstünlük sağlayabilmek için, nitelikli insan gücüne sahip olmanın belirleyici rol oynadığı açık ve kesindir. Bunun farkında ve bilincinde olan ülkemiz, sosyo-ekonomik kalkınmamızın en önemli itici güçlerinden biri olan mesleki ve teknik eğitime önem ve öncelik vermektedir. Bu bağlamda; bu tür okullarda eğitim ve öğretim görecekt öğrencilerin belirlenmesinde, ilköğretim okullarının yanı sıra orta öğretim okullarında yapılan mesleki yönlendirme faaliyetleri büyük önem arz etmektedir.

Meslek seçimi insan yaşamında en önemli kararlarının arasında kabul edilmektedir. Ancak çalışma hayatında ortaya çıkan gelişmeler sonucu mesleklerde meydana gelen değişme ve gelişmeler yeni mesleklerin ortaya çıkmasının yansırı var olanların da farklılaşmasına neden olmuştur. Bu nedenle meslek seçim kararı birçok açıdan zorlaşmış ve bireylerin yardım ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Özellikle meslek seçimi aşamasında kararsızlık yaşayan öğrencilerin belirlenerek bu öğrencilere yardım edilmesi ülke ekonomisi için olduğu kadar, bireyin mutluluğu için de çok önemlidir. Bu nedenle eğitimde yürütülen mesleki rehberlik hizmetlerinin temel amaçlarından biri de öğrencilere kendi özelliklerine uygun mesleki karar vermelerine yardımcı olmaktır. Ayrıca mesleki rehberlik ve danışmanlığı

programlarında katılanların karar verme cesareti ve becerisi kazanmaları konusunda da yardımcı olunmaya çalışılmaktadır.

Özellikle son yıllarda ülkemizde üniversite eğitimi veren okulların çok fazla artması ve bunun sonucunda üniversite mezunu kişi sayısının katlanarak artmasından dolayı işsiz sayısı her geçen gün daha da artmaktadır. Yaşanan istihdam sorunlarının artmasından dolayı değişik istihdam politikaları üretilmeye çalışılmaktadır. Bu politikalardan birisi de girişimcilik uygulamalarıdır. Bu sayede kişiler kendi işlerini kurarak değişik iş alanları ve faaliyetler üretmekte böylece ülke ekonomisi canlanmaktadır. Eğer zamanında doğru mesleki yönlendirme yapılırsa öğrenciler belki de belirli kalıplaşmış meslekler etrafında toplanmayacak kendi özelliklerinin bilincinde olarak girişimci nesiller yetiştirilebilecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde mesleki yönlendirmenin tarihsel gelişimi ve eğitim içerisindeki yerine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise girişimcilik incelenecektir. Son bölümde ise lise öğrencilerinin mesleki yönelim ile ilgili farkındalık düzeyleri ve girişimciliğe ilişkin anket çalışmasının sonuçlarına yer verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MESLEKİ YÖNLENDİRMEİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE EĞİTİM İÇERİSİNDEKİ YERİ

1.1. Mesleki Yönlendirme Kavramı ve Kapsamı

Mesleki yönlendirme kavramı olarak çok eskilere gitmekte, bunun yanı sıra uygulamada günümüzdeki anlamıyla içeriği farklılaşmış ve gelişmiştir. Bu kapsamda çalışmanın ilk kısmında mesleki yönlendirme kavramının gelişimi ve kavramın anlamı ve kapsamı değerlendirilmeden önce; mesleki gelişim kavramı incelenecektir.

1.1.1. Mesleki Gelişim Süreci

Mesleki gelişim süreci çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmaya başlamasından itibaren yetişkinlikte bir meslek sahibi oluncaya kadar geçen gelişim evresini kapsamaktadır. Artık günümüzde bireyin bir meslek seçmesinin bir anda verilen bir karar olmadığı, bunun mesleki gelişim içerisinde şekillendiği kabul edilmektedir. Bu nedenle mesleki gelişim, mesleki davranışı şekillendiren bir süreç olarak ifade edilmektedir. Kepçeoğlu'na göre de mesleki gelişim kavramı doğrudan doğruya çocuklarda ve gençlerde bir süreç olarak meslek fikrinin nasıl geliştiği ile ilgilidir. Mesleki gelişimin bireylerin meslek seçimindeki etkisi kuşkusuz son derece önemlidir.¹

Son yıllarda yapılan araştırmalar da mesleki davranışın bir gelişim sonucu meydana geldiğini göstermektedir. Bireyin fizyolojik, duygusal ve benzeri gelişimleri gibi mesleki davranışlar da çeşitli yaş dönemlerine özgü özellikler göstermektedir. Beilin de konuya değinerek, gelişim psikolojisinde saptanmış prensiplerin mesleki davranışların gelişiminde de esas alınabileceği görüşünü ileri sürmüştür. Bu görüşe uygun olarak çeşitli mesleki davranışların gelişim teorileri önerilmiştir.² Bunlarla beraber mesleki gelişim oldukça uzun ve karmaşık bir süreçtir. Bireyin mesleki gelişimini pek çok etmen etkilemektedir ve bu etmenler kısmen bireyin psikofizik dinamiklerinden, kısmen de çevrenin sosyokültürel ve ekonomik yapısından kaynaklanmaktadır. İşte bu etmenler bireyi nasıl etkiliyor ve biz neden şu veya bu biçimde bir mesleği seçiyoruz? Bu alanda çalışan kuramcılar bu basit gibi görülen

¹ Muharrem Kepçeoğlu, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1989, s. 60.

² Şefik Uysal, *Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri*, Ankara Üniversitesi Fakültesi Yayınları, Ankara, 1970, s. 27.

sorunun oldukça karmaşık olan yanıtını ortaya çıkarmak için çeşitli kuramlar ortaya koymuştur.³ Bu nedenle çalışmanın bu kısmında literatürde yer edinmiş belli başlı mesleki gelişim kuramları genel hatları ile incelenmeye çalışılacaktır.

Mesleki rehberlik alanında en eski görüş olan *özellik faktör kuramına* göre her birey kendine has özelliklere sahiptir. Diğer yandan meslekler de iş etkinliklerine bağlı nitelikleri gerektirmektedir. Buna göre uygun meslek seçimi, bu ilk iki grubun en iyi şekilde eşleştirilmesine bağlıdır. Persons'la başlayan bu görüş daha sonra Williamson ile sürmüştür ve pek çok kuramın da çıkış noktasını oluşturmuştur.⁴

Roe'ye göre meslek seçiminde psikolojik gereksinimler önemli bir yer tutmaktadır. Kişinin mesleki seçiminin bireylerle ve genel olarak yaşam tarzına uyum ile ilişkili olduğunu savunan Roe'nun kuramına göre bireyin çocuklukta yaşadığı yaşamı ve anne babası ile ilişkileri meslek seçimlerinde etkili faktörler arasındadır.⁵ Roe'nun gereksinim kuramı, Moslow 'un bireylerin temel gereksinimleri kuramı ile ilişkili kabul edilmektedir. Roe'ya göre çocuk-aile ilişkileri temel ihtiyaçların gelişme ve doyum düzeyleri, meslek seçiminin temel belirleyicileri olarak kabul edilmektedir. Moslow bireyin temel ihtiyaçlarını en güçlü olandan başlamak üzere, "var olma", "güvenlik", "ait olma", "özsaygı", "kendini gerçekleştirme", "öğrenme", "anlama" ve "estetik ihtiyaçlar" olarak sıralamıştır.⁶

Meslek seçimine gelişimsel bir süreç olarak bakan Ginzberg ve arkadaşlarına göre ise meslek seçimi, yalnızca belirli bir anda gerçekleşen bir olay değil, ergenliğe oradan da erken yetişkinliğe uzanan geniş bir dönemi kapsayan gelişimsel bir süreçtir. Ginzberg ve arkadaşları mesleki davranışın gelişim sürecinde üç dönem saptamıştır. Bunlar:⁷

- Fantezi dönem (11 yaşına kadar)
- Geçici dönem (11 – 17 yaşlar arası)
- Gerçekçi dönem (17 yaşından sonra)

³ Binnur Yeşilyaprak, *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*, Nobel Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2002, s. 209.

⁴ Yeşilyaprak, a.g.e. , s. 217.

⁵ Fulya Temel ve Ayşe Aksoy (ed.), *Ergen Gelişimi ve Yetişkinliğe İlk Adım*, Nobel Yayınları, Ankara, s. 129.

⁶ İbrahim Ethem Özgüven, *Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Pdrem Yayınları, 2. baskı, Ankara, 2000, s. 154.

⁷ Uysal, a. g. e. , s. 27.

Ginzberg ve arkadaşlarının kuramına göre bu dönemlerin özellikleri şu şekilde özetlenebilecektir: ⁸

- Fantezi döneminde seçimlerde, çocuk bir yetişkin olduğu zaman isteyeceği bir mesleği düşünür, keyfi, hayali seçimlerde bulunur ve bunu gerçekleri hesaba katmadan yapar. Çünkü henüz kendi gerçeklerini ve çevre gerçeklerini çocukluktan değerlendirebilecek gelişim düzeyinde değildir.
- Geçici seçim dönemi, ilgi, kapasite, değer ve geçiş aşamalarına ayrılmaktadır. Buluş çağındaki kızlar ve erkekler, o dönemde hoşlandıkları şeyler ve ilgileri bakımından mesleki seçimler yaparlar. Kapasite aşamasındaki çocuklar bir meslek için kendi yeteneklerini ve o mesleğe uygunluklarını daha fazla dikkate alırlar. 15–16 yaşlarında gençler “değer” aşamasına girerler ve ilk kez meslek seçiminde amaç ve değer etmenlerinin farkına varırlar. Geçiş aşamasında ise, genç; ilgi yetenek ve değer gibi birey içi etkenlerden; çalışma koşulları, mesleğe hazırlanma süresi ve kazanç durumu gibi çalışma hayatındaki gerçeklere odaklanırlar. Bu dönemde seçimler geçici ve deneyseldir. Çünkü çok sağlam olmayan kendilik kavramına dayalıdır ve kendi ilgi, kapasite ve değerlerinin farkına vardıkça ve dış gerçekleri algıladıkça düşünceleri değişmektedir.
- Gerçekçi dönem, keşfetme, billurlaşma ve belirleme aşamalarından oluşmaktadır. Keşfetme sürecinde üniversitenin ilk yılında genç meslek seçimi yapmasına yardımcı olacak bilgi ve yaşantılar edinmeye çalışmakta, eğitim ve eğitim sonrası iş olanakları hakkında araştırma yapmaktadır. Billurlaşma, daha önceki yaşanan süreçlerin birikimsel toplamı olmaktadır. Genç bu aşamada, çok kesin olmasa da çeşitli faktörlerin değerlendirmesini yapmakta ve belirli bir mesleki amaca bağlanmaktadır. Belirleme aşaması, kararının kesinleşmesi ve özel planlamayı kapsamaktadır. Burada bazı ayrıntılar açıklığa kavuşmaktadır.

Mesleki gelişim açısından diğer bir önemli kuram sahibi de Super’ dir. Super’ a göre de mesleki davranışın gelişiminde 5 dönem bulunmaktadır: ⁹

- Büyüme dönemi (14 yaşına kadar)

⁸Yeşilyaprak, a. g. e. , s. 209–210.

⁹ Uysal, a. g. e. , s. 27.

- Araştırma dönemi (15 – 24 yaş arası)
- Yerleşme dönemi (25 – 44 yaş arası)
- Muhafaza dönemi (45 – 64 yaş arası)
- Düşme dönemi (65 yaşından sonra)

Super'a göre bireyin benlik kavramı meslek seçimini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu açıdan Super için göre mesleğe karar verme, belli bir gelişim süreci içinde bireyle çevrenin etkileşimi sonucu oluşan benlik kavramının bir mesleğe yansımalarıdır. Super, meslek seçme işinin belirli bir zaman diliminde yapılan bir iş olmadığı, gelişme, büyüme ve öğrenme kavramlarına bağlı olarak birbirini izleyen mesleki davranış ve aşamalardan oluştuğunu vurgulamaktadır. Bu açıdan meslek seçimi, mesleki gelişimin aşamalarından biri olmaktadır. ¹⁰

Super de meslek seçimini bir gelişim süreci olarak görmüş ve bu süreci basamaklara ayırmıştır. Belirlediği basamaklardan ergenlik dönemine kadar olanları Ginzberg ve arkadaşlarınıninkine büyük ölçüde uymaktadır. Ancak Super meslek gelişimini bir mesleğin seçilip o mesleğe girildiği dönemle sınırlı olmayıp normal bir çalışma yaşamının sonuna kadar devam eden bir süreç olarak görmüştür. ¹¹

Kişilik kuramını geliştiren Holland'a göre, bireyler meslek seçimi yaparken kendi kişilik tiplerine uyan ve kendi yaşantıları ile bağdaşan meslekleri seçme eğilimindedir. Mesleklerin belirli ve az değişken olan özellikleri bireylerin meslek seçiminde ve mesleki kararlarında etkili olmaktadır. Meslek seçimi ile bireyin sahip olduğu benlik tasarımı arasında yakın bir ilişki ve tutarlık bulunmaktadır.¹²Holland'ın kuramının dört temel varsayımı bulunmaktadır: ¹³

- Birçok insan, benzerlikler dikkate alındığında altı kişilik tipinden birine yerleştirilebilir. Bunlar gerçekçi, araştırmacı, artistik, sosyal, girişimci ve geleneksel tiplerdir.
- Altı kişilik tipinin karşılığı olan altı tür mesleki çevre vardır.
- İnsanlar sahip oldukları beceri, yetenek, tutum ve değerleri kullanmalarına olanak sağlayacak çevreleri ararlar.
- Bireyin meslek seçimi davranışını kişilik tipi ve çevrenin özellikleri arasındaki etkileşimi belirler.

¹⁰ Özgüven, a.g.e., s. 132.

¹¹ Yıldız Kuzgun (ed), **İlköğretimde Rehberlik**, Nobel Yayınları, Ankara, 2002, s. 131.

¹² Özgüven, a. g. e. ,s. 155.

¹³Yeşilyaprak, a. g. e. , s. 213.

Bu kuramlar dışında da mesleki rehberlik alanında göz önüne alınan çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Örneğin Tiedman ve O'Hara meslek gelişimini bireyin kimlik gelişimi ile ilişkili bulmakta, kimlik gelişiminin yaşam boyu süren bireyin kendisini değerlendirmelerinin ürünü olduğunu, meslek gelişiminin kimlik gelişimi ile belirlendiğini ifade etmektedir.¹⁴

Bir diğer görüş mesleğe yönlendirme ve meslek seçiminin bireyin çevresi ile etkileşim sürecinde oluşan bir öğrenme yaşantısı olduğunu kabul eden “sosyal öğrenme kuramı”dır. Kuromboltz ve arkadaşlarına göre meslek seçimi bireyin sosyalleşme süreci içerisinde birçok etkinin karşılıklı etkileşimi ile oluşan karmaşık bir süreçtir. Bu süreci etkileyen başlıca dört grup etken bulunmaktadır. Bunlar:¹⁵

- Genetik donanım, bireyin kalıtımla getirdiği özellikler, yetenekler, eğilimler
- Çevresel koşullar, olaylar, eğitim olanakları, fırsatlar, ailenin sağladığı kaynaklar
- Öğrenme yaşantıları,
- Performans becerileri

Tüm bu kuramları açıkladıktan sonra belirtmemiz gereken en önemli konu mesleki gelişimin çocukluktan itibaren ortaya çıkan ve zamanla gelişen bir süreç olduğudur. Bu süreç ise başta bireyin özellikleri olmak üzere, bireyin çevresi ve çevresiyle ilişkilerinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu açıdan meslek seçimini gelişimsel bir süreç olarak gören kuramcılar değerlendirildiğinde, meslek seçimi, çocukluktan bir meslek fikrinin oluşmasıyla başlayıp, o mesleği elde edip emekliliğe kadar devam eden bir gelişim sürecinde ele alınıp incelenmiştir. Hiç şüphesiz bu süreçte bireyin kişilik özellikleri ve çevresel faktörler de önemli etkilere sahiptir.

1.1.2. Mesleki Yönlendirme Kavramı

Meslek bir kimsenin yaşamını sürdürmek, geçimini sağlamak için seçtiği sürekli iş alanı olarak tanımlanmaktadır. Meslek kendisine özgü az ya da çok bilgi, beceri sahibi olmayı gerektiren bir hizmet veya üretim alanı da olabilmektedir. Aynı

¹⁴ Özgüven, a. g. e. ,s. 156.

¹⁵Yeşilyaprak, a. g. e. ,s. 218.

zamanda meslek sadece para kazanma yolu değil, bireyin kendini gerçekleştirme yolu olarak da görülmektedir.¹⁶

Happock'a göre bir kimsenin seçtiği meslek onun işinde mutlu ve başarılı olup olamayacağı yanında ileride iş bulup bulamayacağı, nerede oturup kiminle evleneceğini ve kimlerle etkileşimde bulunacağını da belirlemektedir. Ayrıca, meslek, kişinin değer yargılarını, dünya görüşünü, günlük yaşama tarzını ve alışkanlıklarını belli biçime sokan etkilere sahiptir.¹⁷ Bu açıklamalardan özetle meslek seçimi, bir anda verilecek bir karar değil kişinin uzmanlardan yardım almasını gerektirecek bir süreçtir.

Meslek seçimi zaman içerisinde oluşan bir süreç olarak düşünülmelidir. Kişinin devamlı değişen ve gelişen kişisel özellikleri, öte yandan yine her an değişen ve yeni boyutlar kazanan mesleklerin durumu, bu ikisi arasında bağlantı kurmayı zorlaştırmaktadır. Özellikle bireyin kişisel özelliklerinin sürekli olarak gelişmesi, mesleki seçim yapma sürecinin hangi öğrenim ve yaş düzeyinde karar verme aşamasına erişmesi gerektiğini belirlemede sıkıntı yaratmaktadır. Bu nedenle meslek seçimi yapma durumu, bireyin psikolojik yardıma ihtiyaç duyduğu alanlardan biri olmaktadır.¹⁸

Mesleki rehberlik kavramını ilk kez kullanan Persons bu kavramı bir meslek için hazırlamada, mesleğe giriş yollarını aramada, mesleği seçmede, etkili ve başarılı bir meslek adamı haline gelmede bireylere dönük bir yardım süreci olarak belirtmiştir.¹⁹

Yeşilyaprak'a göre ise mesleki rehberlik; "gençlerin çeşitli meslekleri tanımları ve kendi özelliklerine uygun olan meslekleri seçmeleri, seçtikleri mesleklere hazırlanmaları ve mesleki yönden gelişmeleri amacıyla yapılan yardım hizmetleri" olarak ifade edilmektedir.²⁰ Özgüven de mesleki yönlendirmeyi; "öğrencilerin okula ve genel yaşama uyum sağlamaları amacı ile izleyecekleri davranışlar, dersler ve seçecekleri meslekler hakkında bilinçlendirilmesi"²¹ olarak tanımlamıştır

¹⁶ Özgüven, a. g. e. ,s. 128.

¹⁷ Yıldız Kuzgun, **Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982, s. 2.

¹⁸ Kepçeoğlu, a. g. e. , s. 65.

¹⁹ Kepçeoğlu, a. g. e. , s. 56.

²⁰ Yeşilyaprak, a. g. e. , s. 204.

²¹ Özgüven, a. g. e. , s. 126.

Özcan'a göre mesleğe yönlendirme tüm Türk gençlerinin sosyal ve ekonomik yönden en fazla faydayı sağlayacak faaliyet alanlarını ve iş sahalarını bulması gerekmektedir. Bu sayede gençler ve iş alanları arasındaki uzmanlaşmanın sağlanması, kalkınmaya da yardımcı olacaktır. Tüm bunların dışında her ferdin kendine has zevk, arzu, ihtiras, zekâ, istidat ve kabiliyet ile çeşitli çalışma alanlarından hangisine yöneleceğinin araştırılması mesleki yönlendirmenin temel amacını oluşturmaktadır.²²

Bütün bu tanımlara bakarsak rehberlik öğrencilerin kendi yetenek ve ilgilerine uygun bir mesleğe yönelmesine ve bu meslekte mutlu olmasına yardım etmek amacıyla doğmuştur. Rehberlik zamanla bireyin tüm hayatını kapsayacak bir anlama kavuşmuştur. Bu nedenle çeşitli bakış açılarını yansıtan birçok tanım ortaya çıkmıştır.

21'inci yüzyılın koşullarında internet, bilgisayar, televizyon ve telefon gibi iletişim sistemlerinin yaygınlaşması, dünya çapında güncel olayların ve değişen teknolojilerin toplumsal değişime etkisinin olmasına yol açmıştır. Hızla değişen toplumsal koşullarda, bireylerin karşılaştıkları "bireysel, eğitimsel ve mesleki sorunlarının" çözümü ve bu konularda en uygun kararlar verebilmeleri için profesyonel anlamda yardım sağlama hizmeti, "psikolojik danışman"larla gerçekleştirilmektedir.²³ Amerikan Psikolojik Danışma Derneği'nin psikolojik danışmanın alt alanlarına ilişkin tanımlamalarından yola çıkarak psikolojik danışmanlık; "normal kişilerle kişisel, mesleki, sosyal ve eğitsel konularda onları yetkinleştirmeye yönelik, kuramsal temelli, yapılandırılmış oturumlarla sürdürülen, danışanlara daha etkili düşünme, davranma ve hissetmeyi öğretme sürecini içeren ve bir dizi alt uzmanlıkları olan bir meslek" olarak tanımlanmaktadır.²⁴ Tanımdan anlaşılacağı gibi mesleki yetkinleştirmeye yönelik yardım sağlama psikolojik danışmanlığın görev alanına girmektedir.

Bir görüşe göre de mesleki rehberlik 19. yüzyılın sonlarına doğru, işe uygun insan seçmek işlemine paralel olarak gelişmiştir. Bu açıdan endüstriyel psikoloji, mesleki rehberliğin kurulmasında ileri bir teknik kazanmasında önemli bir rol

²² Ali Osman Özcan, *Ülkemiz İçin İsbetli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985, s. 102.

²³ Emel Ültanır, "Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Mesleği ve Psikolojik Danışman Eğitimi", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Haziran 2005, Cilt. 1, Sayı. 1, s. 103.

²⁴ İlhan Yalçın, "21. Yüzyılda Psikolojik Danışman", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Yıl. 2006, Cilt. 39, Sayı. 1, s. 120.

oynamış ve oynamaktadır. Başlangıçta makine çağının hızına uygun olarak, Çin dâhil olmak üzere Belçika, Fransa, ABD, İngiltere, İsveç ve İsviçre’de büyük ilgi gören uygulamalı psikoloji, mesleki rehberliğin kaynağı olmuştur. Aynı zamanda mesleki rehberlik, diğer rehberlik alanlarının gelişimini de sağlamıştır.²⁵

İnsan hayatının önemli devrelerinden olan meslek seçimi konusunda rehberler kişilere yol gösterme görevini de yürüterek önemli roller üstlenmektedir. Bu nedenle meslek seçimi aşamasında kararsızlık yaşayan öğrencileri tespit ederek bu öğrencilerin kararsızlıkla başa çıkmalarına yardımcı olmak hem mutlu bir nesil yetiştirmek hem de iş verimi açısından önemlidir. Bu açıdan eğitimde yürütülen mesleki rehberlik hizmetlerinin temel amaçlarından biri de öğrencilere kendi özelliklerine uygun mesleki karar vermelerine yardımcı olmaktır.²⁶

M. J. Fontagre Mesleğe Yönelme Milli Enstitüsünde verdiği derslerde mesleki rehberliğin amaçlarını şu şekilde açıklamıştır:²⁷

- Mesleki yönlendirmenin amacı ilkokuldan çıkmış olan çocuğa aile ve iş sahalarının durumunu dikkate alarak zevklerine, bilgisine, fiziksel ve psikolojik yeteneklerine uygun düşecek bir faaliyet tarzı ve eğitim planı tavsiye etmektir.
- Bir fert ve bu ferdin psikolojik araçları ile bir faaliyet sahası ve şartları arasında uygunluğu ve uygunsuzluğu ortaya koymak
- Mesleki rehberlik, çatışmaların halledildiği noktadır.

Günümüzde, özellikle endüstrileşmiş toplumlarda, artık gençlerin görerek, yaşayarak meslekleri tanıması olanağı çok sınırlıdır. Bir gencin baba mesleğini sürdürmesi eskiye göre az rastlanan bir durumdur. Çünkü bir çocuğun, ana-babasının işini gözleme ve ona katılma olanağına sahip olması şöyle dursun, onların ne yaptıkları hakkında çok kere açık bir fikir sahibi olması zordur. Ana ya da baba çok ender hallerde kendi işinin sahibi olabilmekte, çok kere binlerce kişinin çalıştığı büyük bir fabrika ya da örgütün parçası olma durumundadırlar. Bu nedenle endüstrileşmenin doğal sonucu olan işbölümü gereğince, gençleri meslek seçimine hazırlama işini yüklenen bazı kurumlar ve hizmetler ortaya çıkmaya başlamıştır.²⁸

²⁵ Şükrü Selçikoğlu, *Rehberlik ve Psikolojik Kılavuzluk*, Üçgen Yayınları, Ankara, 1968, s. 129.

²⁶ Mehmet Ali Çakır, “Mesleki Karar Envanterinin Geliştirilmesi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Yıl. 2004, Cilt. 37, Sayı. 2, s. 3.

²⁷ Selçikoğlu, a. g. e. , s. 139.

²⁸ Kuzgun, a. g. e. ,1982, s. 3–4.

Kısacası mesleki yönlendirmenin ortaya çıkmasında en önemli faktör endüstrileşme olmuştur. Endüstrileşme ile mesleklerin sayıca artması; gençlerin karşısında seçeneklerin çoğalmasına, dolayısıyla bu konuda daha bilgili uzmanlara danışmalarının yolunu açmıştır.

Eğitim sürecinde rehberlik hizmetlerinden beklenen en önemli işlev, öğrencilerin, ilgi, eğilim ve yetenekleri doğrultusunda, aynı zamanda ülkenin ihtiyaç ve koşulları da dikkate alınarak, üst öğrenime ve iş alanlarına yönlendirilmelerine yardımcı olmaktır. 2552 sayılı Tebliğler Dergisi'nde ilköğretimin temel amaçları içerisinde, “*öğrencilerin ilgi alanlarının ve kişilik özelliklerinin ortaya çıkarılması ve öğrencilerin meslekleri tanıyarak, seçeceği mesleğe uygun okul ve kurumlara yönltilmesi gerekliliği*” vurgulanmaktadır.²⁹Bu amaçla okul rehberlik servislerinde psikolojik danışmanların birincil görevlerinden biri de öğrencilerin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe ya da bir üst eğitime yönlendirilmesidir.³⁰

1.1.3. Mesleki Yönlendirmenin Kapsamı

Mesleki yönlendirme genel olarak öğrencilerin kariyer gelişimde uygun kararlar alabilmelerini sağlamaya yöneliktir. Uygulamada eğitsel, mesleki, kişisel ve sosyal gelişim konuları birbirleri ile ilişkili biçimde öğrencinin gelişimine de etki etmektedir. Günümüzde ilköğretimin üstündeki örgün eğitim kurumlarının aslında bireyleri iş ve mesleklere hazırlamakla ilgili olduğu anlaşıldığından; öğrencilerin eğitsel problemleri ile meslek seçimine yönelik problemlerin birbirinden ayrılmayacak derece iç içe bulunduğu görülmüştür. Bu açıdan günümüzde eğitsel ve mesleki rehberlik ve psikolojik danışman deyimleri bir arada kullanılmaktadır.³¹

Okullarda rehberliğin temel işlevlerinden biri öğrencilere eğitsel, kişisel ve sosyal gelişimlerinde uygun akademik başarı ve kariyer seçimini kazanmaları için yardımcı olmaktır. Özellikle bilgi verme hizmetiyle öğrencilerin okullardaki eğitsel olanaklar hakkında daha fazla bilgi edinmelerine ve mesleki olanakları kazanmalarına yardım edilmektedir. Eğitsel bilgilendirme bilgi verme programının önemli bir parçasıdır. Burada mesleki bilgilendirmenin gereğini de vurgulamak gerekmektedir. Bu hizmetler yoluyla öğrencilerin kendilerini anlamaları ve

²⁹ Hasan Bozgeyikli, “Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı. 11, Yıl. 2004, s. 221–222.

³⁰Bozgeyikli, a. g. e. , s. 222.

³¹ Emel Ültanır, “Eğitsel ve Mesleki Rehberlik”, Gürhan Can (ed), *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Pegama Yayınları, Ankara, 2004, s. 66.

başkalarına daha fazla duyarlılık göstererek insani ilişkilerinde gelişim kaydedebilmelerine yardım edilmiş olmaktadır.³²

Eğitimde mesleki rehberlik hizmeti verilmesinde üç aşamalı bir yaklaşım ön plana çıkmıştır. Buna göre mesleki rehberlik çalışmaları şu üç aşama etrafında toplanmaktadır:³³

- Öğrencileri tanıma
- Mesleklerin incelenmesi
- Bireyin kişisel nitelikleri ile mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında bağlantı kurma

Öğrencileri tanıma genel olarak, kendilerini daha iyi tanımalarına yardımcı olma amacını taşımaktadır. Sadece bir ya da birkaç kişisel nitelik ile bireylerin mesleklere yönlendirilmesi doğru değildir. Çünkü bireyin meslek seçimini etkileyen birçok unsur bulunmaktadır.³⁴

Meslek seçiminde bireye yardım edilirken; birey hakkında hangi bilgilerin esas alınacağı üzerinde birçok yorum yapılmış; bireyin tanınması gerekliliği sabit kalma şartı ile Humphreys ve arkadaşlarının geliştirdiği listeye göre, bireyin meslek seçimine yardım edilirken şu bilgiler esas alınmalıdır:³⁵

- Bireyin fiziksel özellikleri (Kişisel görünüş, ses ve konuşma biçimi, genel sağlık ve enerji düzeyi, fiziksel engelleri, boy ve ağırlığı)
- Kişisel nitelikleri (güdüleri, amaçları ve değerleri, duygusal düzenlilik ve olgunluk düzeyi, benlik tasarımı, sosyal gelişimi, başkaları ile geçimi, başkaları ile ilişkilerinde etki düzeyi, bulunduğu grupta üstünlük ya da bağımlılık isteği)
- Genel ve özel zihinsel nitelikleri
- İlgileri
- Yetenekleri
- Okul ve okul dışı yaşantısı (başarı düzeyi, eğitsel etkinliklere katılması, geçici iş tecrübesi ve başarısı, özel becerileri, aile içinde ve dışında başkaları ile ilişkileri, hobileri, okul dışı sosyal etkinliklere katılması)

³²Ültanır, a. g. e. , s. 67.

³³Kepçeoğlu, a. g. e. , s. 57.

³⁴Kepçeoğlu, a. g. e. , s. 58.

³⁵Kepçeoğlu, a. g. e. , s. 59–60.

- Aile statüsü ve aile özgeçmiş (Ailenin sosyoekonomik düzeyi, parasal düzeyi, kültürel özgeçmiş ve kültüre karşı ilgisi, çocuğa karşı ailenin ilgi ve tutumu)

Mesleki rehberlikte diğer bir önemli aşama mesleki rehberlikte mesleklerin incelenmesidir. Mesleki rehberlik amacı ile mesleklerin incelenmesi, meslekler hakkındaki bilgilerin bireylere verilmesi, çok kapsamlı ve çeşitli tekniklerin kullanılmasını gerektiren sürekli bir iştir. Meslek sayısının çokluğu, mesleklerin incelenmesinde önemli güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Mesleklerin incelenmesinde kullanılmak üzere farklı yazarlar tarafından geliştirilmiş birçok inceleme listesi bulunmakta, okul ya da kurum, ihtiyaç ve olanaklarına göre de inceleme planı geliştirebilmektedir.³⁶

Mesleki yönlendirmede üçüncü aşama olan kişisel nitelikler ile mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında bağ kurma ve böylece bireye uygun olan meslekleri ortaya çıkarma doğrudan doğruya bir seçim yapma ve karar verme sürecidir. Bu açıdan mesleki rehberlik amacı için de olsa; seçim yapma ve karar alma hak ve sorumluluğunun bireye bırakılması gereği her zaman dikkate alınmalıdır.³⁷

Hiç şüphesiz mesleki yönlendirme konusunda öğretmenlerine ve rehber öğretmenlerine büyük görevler düşmektedir. Bu noktada temel amaç gencin o dönemde gerçekleştirilmesi gereken mesleki gelişim görevlerini başarması ve kendisinden beklenen mesleki olgunluğa ulaşmasına yardımcıdır.³⁸

“Bireye ilişkin bilgiler çeşitli psikolojik testler, bireyin kendisini anlatmasına dayanan teknikler, gözlemsel teknikler ve durumsal testler gibi teknik ve yöntemler kullanılarak süreklilik ilkesi içinde toplanmaktadır. Bu bilgiler öğrencinin kişisel dosyasında veya bilgisayarların kullanılması halinde disketlerde saklanır. Mesleklere ilişkin bilgiler ise yazılı kaynaklardan meslek alanlarının kaynak kişilerinden, iş ve meslekler hakkında yapılan inceleme ya da iş analizinden elde edilmektedir Bireyin gözlem ve yaşantıları da bunlara eklenmektedir. Danışmanın rolü de meslek seçimi için gerekli bireysel ve mesleki bilgiler sağlamak, analizler yapmak, objektif ve

³⁶Kepçeoğlu, a. g. e. , s. 63.

³⁷Kepçeoğlu, a. g. e. , s. 65.

³⁸Yeşilyaprak, a. g. e. , s. 247.

gerçekçi bir tutumla karar aşamasında olan kişinin bireysel bilgileri ile meslek bilgileri arasındaki ilişkilerin bilincine varmasını kolaylaştırmaktır.”³⁹

Mesleki yönlendirmede dikkate alınması gereken temel ilkeleri Özgüven şu şekilde özetlemiştir:⁴⁰

- *Bireysel sorumluluk ilkesi:* Yönlendirme gücendirici, zorlayıcı değil, özendirici, kişinin kararının gerçekçi olması yönünde yol gösterici olmalı, hangi programa gireceği konusundaki son kararı bireyin vermesi gereklidir. Böylece sorumluluk da bireye verilmelidir.
- *Süreklilik:* Yönlendirme, ilköğretim sonunda ve ortaöğretimin başında eğitim sürecinin her noktasında yapılacak tek bir seçme veya giriş süreci ile değil; bir süreç olarak düşünülmeli, okul öncesinden başlayarak öğrenci hakkında öğrenimi boyunca yapılacak sürekli gözlem ve değerlendirmelerden elde edilen bilgilerin birikimine göre yapılmalıdır.
- *Fırsat Eşitliği İlkesi:* Yönlendirme eleme sınavlarında olduğu gibi öğrencilerin bir kısmını seçen, diğerlerini program dışında bırakan bir tutuma değil, öğrencilerin tümüne fırsat eşitliği sağlayacak şekilde yapılmalıdır.
- *Bütünlük:* Yönlendirme örgün ve yaygın eğitim sistemlerini içine alacak şekilde bir bütünlük içerisinde ilköğretim ve ortaöğretimde tüm öğrencileri kapsamalı, sistemde kalan öğrenciler kadar, eğitim sisteminden ayrılan öğrencilerin yetiştirilmelerini de içine almalıdır.

1.2. Dünyada ve Türkiye’de Mesleki Yönlendirmenin Geçmişi

Mesleki yönlendirme rehberlik kavramının içerisinde ilk olarak ABD’ de ortaya çıkan ve gelişen bir uygulama olmuştur. Bu kısımda genel hatlarıyla mesleki rehberliğin Dünyada ve Türkiye’deki gelişimi incelenmeye çalışılacaktır.

1.2.1. Dünyada Mesleki Yönlendirme ve Gelişimi

Rehberlik esasen Amerikan toplumunda doğup şekillenen bir bilim dalı olarak ortaya çıkmıştır. Amerikan toplumuna kaynaklık eden temel ideal ve felsefe, insan olarak kişiye büyük önem verdiği için geçen yüzyılın sonunda birçok eğitimci, düşünür ve vatandaşlar; okulların gençleri bütün haklarını daha iyi kullanabilecek birer psiko sosyal varlık olarak ve topluma katkıda bulunacak birer üretici olarak daha iyi

³⁹ Özgüven, a. g. e. , s. 141.

⁴⁰ Özgüven, a. g. e. , s. 141-142.

yetişmeleri konusunda yakından ilgilenmeye başlamışlardır.⁴¹ ABD’de geleneksel kùltürün aktarılmasını amaçlayan eğitim programları 20. yùzyıl başlarında hızla gelişen endùstrinin beklentilerini karşılayamaz hale geldiğinden işveren kuruluşlardan iřçi sendikaları ve kimi eğitimcilere değin birçok kişi ve kuruluş, bireyleri bu yeni iş ve meslek yaşamının koşullarına hazırlamaya girişmiştir. Bu yeni insan gücünü yetiştirmek amacıyla başlatılan çalışmalar, daha sonra alanını genişleterek birçok rehberlik modelinin oluşmasına yol açmıştır.⁴²

Öğrencileri iş olanaklarından haberdar etme anlamında ilk rehberlik denemesi, 1895 yıllarında George Merrill’in önderliği ile San Francisco’da Mekanik Sanatlar Enstitüsü’nde başlatılmıştır. Merrill’in yaptığı, öğrencilere iş dünyasını tanıtmak, onların iş bulmalarına ve işe yerleşmelerine yardımcı olmak iken; 1898–1907 yılları arasında Jesse Davis isimli eğitimci Detroit merkez okullarından birinde meslek danışmanlığı yapmaya başlamıştır. Ayrıca 1907’de Grand Rapids’te tüm okulları kapsayan bir rehberlik programı başlatılmıştır. Bu programın amacı öğrencilerin kişilik gelişimine yardımcı olmak ve normal müfredat programı içinde onlara mesleki bilgi vermektir.⁴³

1908 yılında Boston’da Frank Parsons bir meslek bürosu kurarak iş arayan niteliksiz göçmenlerin, kısa bir eğitimden geçirilerek endüstri bölgelerinde işe yerleşmelerine yardımcı olmayı amaçlamış ve meslek bürosundaki çalışmalarını üç aşamada yürütmeye başlamıştır. Burada bireylerin yeteneklerini, ilgilerini, kişilik özelliklerini ölçme; ölçme sonrasında bireylerin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmak ilk aşamayı oluşturmuştur. İkinci aşamada değişik işlerin gerektirdiği niteliklerin belirlenmesi ve son olarak bu işlerin bireylere sağladığı olanakların saptanması hedeflenmiştir. Özetle bu çalışma bireyleri inceleme, iş çözümlenmesi yapma ve iki veriyi karşılaştırarak eşeleştirme olarak yürütölmüştür.⁴⁴ Parsons buradaki deneyimlerinden hareketle; 1909 yılında “Bir Meslek Seçme” isimli kitabını yayımlamıştır. Meslek rehberliği terimi de ilk defa bu kitapta kullanılmış ve Parsons, bir kişinin kendine en uygun ve başarıyla çalışabileceği mesleği seçmesi için a.) yetenek ve niteliklere önce kişinin incelenip özelliklerinin saptanmasını, b.) mesleğin incelenip özelliklerinin ve ne çeşit ihtiyaç gösterdiğinin saptanması gerektiğini c.) bundan sonra bireyin nitelikleri ile mesleğin niteliklerinin birbirine uyup

⁴¹ Özgüven, a. g. e. , s. 141-142.

⁴² Özgüven, a. g. e. , s. 141-142.

⁴³ Özgüven, a. g. e. , s. 141-142.

⁴⁴ Özgüven, a. g. e. , s. 141-142.

uymadığının araştırılması fikrini ortaya koymuştur. Ayrıca meslek rehberliğinin birçok unsuru da bu kitapta ele alınmıştır.⁴⁵

1910'larda da mesleki rehberlik alanında ulusal bir konferans toplanması konusunda çalışmalara başlanmış ve ilk konferans mesleki rehberliğin babası sayılan Parsons'un anısına Boston'da yapılmıştır. Bundan sonra mesleki rehberlik programları okul rehberlik programlarının ayrılmaz, doğal bir parçası olarak gelişip yayılmıştır.⁴⁶

1950'lere kadar yapılan mesleki rehberlik hizmetleri, Parsons'un "Bir Meslek Seçimi" (Choosing a Vocation, 1909) adlı eserinde açıkladığı ilke ve yöntemlere dayanan ve "özellik – faktör" (traitandfactors) kuramı olarak adlandırılan bir yaklaşıma dayanmıştır. Özellik-faktör yaklaşımı mesleki rehberliği, bir işe veya bir üst eğitim kurumuna yerleşme durumunda olan kimselere, sahip oldukları çeşitli özellikleri ve mesleklerin gerektirdiği nitelikleri tanıtmaktan, kısaca onlara "bilgi vermekten" ibaret bir yardım olarak görüyordu. O dönemlerde meslek danışmanlarını meşgul eden başlıca sorular, belli bir meslekteki kimselerin ne gibi niteliklere sahip oldukları, onları diğer mesleklerdeki kimselerden ayıran hususların neler olduğu, hangi etmenlerin bir meslekte başarı ve uyumu etkilediği gibi sorulardı. Bunun için o dönemde çeşitli yetenek testleri ve ilgi envanterlerinin geliştirilmesine hız verilmiştir.⁴⁷

1960–1970 yılları arasında da birçok yeni çalışmalar olmuştur. Bu dönemde danışmanın rol ve fonksiyonunun daha belirgin hale getirilmesine yönelmiş; özellikle grup terapisine yönelinmiştir. Özellikle mesleki yönlendirme konusunda bilgisayar yoluyla danışma yapabilme denemelerine girişilmiştir. İnsan davranışlarına ait artan psikolojik bulgu ve bilgiler, öğrenme ve şartlandırma yoluyla kişinin davranışını değiştirme akımına yol açmıştır. Bu dönemde daha çok terapi yönüne kayan psikolojik danışma, son yıllarda tekrar mesleki yönlendirmeye ağırlık verilmeye başlanmıştır. Rehberlik ve danışmanın kapsadığı alan, okul ortamını, endüstri ve iş organizasyonları, evlilik ve aile ilişkilerini, çevre sorunlarını kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu kapsam genişlemesine paralel olarak da, danışmanın yetiştirilmesi sadece psikoloji bilimi bulgu ve bilgileriyle ve eğitim-öğretim uygulamalarıyla sınırlı kalmayıp daha geniş bir alana yayılmıştır.⁴⁸

⁴⁵ Özgüven, a. g. e. , s. 141-142.

⁴⁶ Özgüven, a. g. e. , s. 141-142.

⁴⁷ Özgüven, a. g. e. , s. 141-142.

⁴⁸ Özgüven, a. g. e. , s. 141-142.

1.2.2. Türkiye’de Mesleki Yönlendirme ve Gelişimi

Türkiye’de mesleki yönlendirme özellikle cumhuriyet sonrası yeni yapılandırma ile beraber gündeme gelmiştir. Bu kısımda cumhuriyet dönemi mesleki yönlendirme faaliyetlerine ilişkin düzenlemeler üç dönemde ele alınacaktır.

1.2.2.1. Cumhuriyet Öncesinde Mesleki Yönlendirme

1839 tarihli Tanzimat Fermanında eğitimle ilgili herhangi bir düzenlemeye yer verilmemişse de; yöneticiler girişilen yeniliklerin kalıcı olabilmesi için bilgili bir toplum, yeni bir aydın tipi ve kadro oluşturmak gerekliliğinin farkına varmışlardır. Bununla beraber Tanzimat döneminde eğitim alanında yapılan değişikliklerin temelinde Avrupa’nın baskısı, Avrupa kamuoyunu eğitimde yapılan değişiklikler yoluyla Osmanlı’nın yanına çekebilme amacı da yer almıştır. Bu dönemde eğitim geliştirilirken, eğitimde idarî bir teşkilatlanmaya da gidilmiş; eğitim bir bilim olarak görülmeye ve eğitim bilimi kitapları yazılmaya başlanmıştır. Okul ve sınıf ortamının düzenlenmesine, yeni ders araç gereçlerinin kullanılmasına, genel ve özel yeni öğretim yöntemlerinin denenmesine gidilmiştir.⁴⁹

Osmanlı İmparatorluğu’nda eğitim alanında önemli gelişmelerin yaşandığı Tanzimat döneminde, mesleki eğitime yönelik yeni girişiler meydana gelmiştir. Tanzimat’ın ilanından sonra her ne kadar Ferman’da direkt olarak eğitim konusundan söz edilmemişse de reformların gerçekleşmesi, uygulanması ve benimsetilmesinde önemli işlevleri olacağından eğitime de önem vermeye başlanmıştır.⁵⁰

Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğu’nda, imparatorluğun askeri gücünü kuvvetlendirerek, Batının üstünlüğüne karşı bir denge kurabilmek, en azından statükoyu muhafaza edebilmek amacıyla, ilk reformlar orduda ve devlet idaresinde başlamıştır. Batı teknikleriyle ilk tanışan ve modern anlamda eğitimin ilk uygulandığı alandan gelen ordu daha önce nasıl yükselişin sembolü olduysa, gerilemeyi durdurmak isteyen reformcuların da sembolü olmuştur.⁵¹

⁴⁹ Fikret Soyer, “Osmanlı Döneminde (1839 – 1908 Tanzimat Dönemi) Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme”, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2004, Cilt. 24, Sayı. 1, s. 210.

⁵⁰ Ejder Okumuş, “Geleneksel Siyasal Kimliğin Çözülmesinde Tanzimat: 1839- 1956”, *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2005, Cilt. 5, Sayı. 4, s. 24.

⁵¹ William Hale, *Türkiye’de Ordu ve Siyaset*, çev. Ahmet Fethi, Hil Yayınları, İstanbul, 1996, s. 14.

Hiç şüphesiz Tanzimat döneminin eğitim alanında en önemli getirileri; birçok yeni mesleki okulun açılmasıdır. Bu dönemde tıp okulları, harp okulları ve ziraat okullarında yeniliklerin yapılması; askeri tıbbiyede kadınlar için ebe okulunun açılmasının yanı sıra; veteriner şubesi üç yıllık olarak açılmış ve 1852'den itibaren mezunlarını vermeye başlamıştır. Aynı yıllarda Harp Okulu bünyesinde harita subayı yetiştirmek amacıyla matuf bir harita şubesi açılmıştır. 15 Mayıs 1845'de, üç yıl süreyle öğretim yapan Askerî idadî mektepleri açılmaya başlanmıştır. Böylece askerî eğitimde lise, üniversite ve üniversite üstü kademeler tamamlanmıştır. Ayrıca eğitim sistemine uygun bir şekilde çok miktarda askerî idadî ile askerlik için diğer meslek okulları zaman zaman harp okulu sınıfları içinde açılmaya çalışılmıştır. Askerî okullardaki bu reorganizasyon ve yenilikler, 17 Nisan 1847'de yayımlanan "Mekteb-i Cedîd-i Harbiyye-i Şahane'nin İç İdaresine Dair Kanunname" adlı iç tüzüğün tespiti ile bir nizama bağlanmıştır. Bu nizamname ile bir Askerî Maarif Meclisi ve askerî meslek ve teknik okullarına öğrenci yetiştirmek üzere Fen İdadisi kurulmuştur. Askerî Tıp Mektebi de, 4 Ağustos 1840'da kurulan Meclis-i Umur-u Tıbbiye'nin diplomasız doktor operatör, ebe ve dişçileri tasfiye etme kararıyla faaliyetlerine başlamıştır.⁵²

1.2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Mesleki Yönlendirme

Osmanlı İmparatorluğu'nun ortadan kalkması sonrasında eğitim ve kültür politikaları diğer alanlarda olduğu gibi genç cumhuriyetin birer ürünü olmuştur. Bu dönemde de eğitim alanında modernleşme de birincil hedeflerden birini teşkil etmiştir. En genel ifade ile cumhuriyet döneminde mesleki yönlendirme konusunda üç farklı dönem söz konusudur. Bu nedenle bu bölümde üç farklı dönem ayrı başlıklar altında incelenecektir.

1.2.2.2.1. 1923–1951 Dönemi Mesleki Yönlendirme

Türkiye'de rehberlikle ilgili kapsamlı ilk düşünsel yaklaşım Maarif Vekâleti Mecmuası 1 Mayıs 1926 yılı 7. sayısında yayımlanan "Maarif Teşkilatı Hakkında Bir Lahiya'da (tasarı) yer almıştır. Söz konusu lahiyanın Yüksek Terbiye Enstitüsü'ne ilişkin son bölümündeki görüşler, mesleğe yönlendirme çerçevesinde şu şekilde belirtilmiştir:⁵³

⁵² Okumuş, a. g. e. , s. 24–26.

⁵³ Bakırcıoğlu, a.g.e. , 38–39.

“Terbiye Enstitüsü’nde bulunmasını zaruri gördüğüm diğer bir kısım da mesleki istikamet ve istifa meseleleri ile meşgul olacak bir şubedir. Malum olduğu üzere bir insanın hangi meslek için azami müstait (yetenekli) bulunduğunu, diğer cihetten muayyen bir meslek için ne gibi malumat ve kabiliyetlere ihtiyaç duyduğunu tayin eylemek meselesi zamanımızı pek farklı bir surette meşgul etmektedir. Son senelere gelinceye kadar muallimler ve aileler çocukların zihni kabiliyetleriyle onların hazırladığı meslekler arasındaki rabıta ve münasebetleri düşünmüyorlardı. Meslek intihabı (seçimi) umumiyetle tesadüfî ve gayrı ilmi (bilimsel olmayan) bir suretle oluyordu. Bunun neticesi birçok insanlar müstait olmadıkları mesleklere giriyorlar ve binnetice (sonunda)kendilerinden beklenen hizmetleri yapamadıklarından maada (başka) bu yüzden birçok kazalara da sebebiyet veriyorlardı. Aynı zamanda mesleklerinde muvaffak olamadıklarını gören gençlerin cesaretleri kırılıyor ve tabiatıyla iştahsız ve şevksiz surette çalışıyorlar. İşte bunun içindir ki, bir taraftan bir gencin hangi sanat ve mesleğe müstait olduğu, muayyen bir mesleğin ne gibi bilgiler ve kabiliyetler istediğini ilmi bir surette tayin ve tespit etmek bir kelime ile herkesi azami müsmir (verimli) kılmak için yerli yerine koymak için çalışılıyor. Amerika’da başlayan ve memleketlerin iktisadi inkişafı ve atileriyle alakadar olan bu hareket, eski Avrupa memleketlerine kadar sirayet etmiştir. Artık her yerde mesleki istikamet yurtları tesis ediliyor. Bu yurtlar bir meslek arayan veya sanat değiştiren gençlere meccani (ücretsiz) olarak istedikleri malumatı veriyorlar, onların mesleki kabiliyetlerin tetkik ve muayene ediyorlar. “

On yıllık bir gelişme planı olarak hazırlanan Maarif Teşkilatı Hakkında Layiha, tarımsal alanlarda çiftlik okullarının açılmasını, ders konularının yaşanılan çevreye uygun olmasını, her bölgenin ekonomik özelliklerine uygun sanat okullarının kurulmasını, düşünsel etkinliklere, bilimsel yöntemlerin geliştirilmesini, bireysel çalışmalara önem verilmesini, pedagojik reformların yapılmasını vurgulayarak, rasyonel ve pragmatik hedefler de öngörmüştür.⁵⁴ Özel sektöre karşı olmayan ancak kalkınmayı devlet aracılığıyla ve planlı bir biçimde gerçekleştirmeyi benimseyen bu dönemde, eğitimde de planlama anlayışı gündeme gelmiştir. Mesleki ve teknik eğitim için hazırlanan bir plan 1936 yılında kabul edilmiş; 1939’da yapılan I. Milli Eğitim Şurası’nda da eğitimin planlanması üzerinde durulmuştur.⁵⁵

⁵⁴ Fatma Gök, “75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet”, **75 Yılda Eğitim**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 4.

⁵⁵ Gök, a. g. e. , s. 6.

Ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışmaya yönelik ilginin başlangıcı en fazla İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllara kadar götürülmektedir ve 1948 tarihli Ortaokul Programı'nda yer alan bir cümle de buna kanıt olarak sunulmaktadır. 1948 tarihli Ortaokul Programı'ndaki "Okul, öğrenciyi kendi yetenekleri sınırı içerisinde en yüksek başarıya götürecektir kılavuzluğu yapmalıdır" cümlesinin öğretmenlerin rehberlik görevine işaret ettiği belirtilmektedir.⁵⁶

1.2.2.2.2. 1951–1980 Dönemi Mesleki Yönlendirme

Türk eğitiminde rehberlik, dolayısıyla öğrencilere psikolojik hizmetler konusunda asıl bilinçli çabalar ve yayınlar 1950 sonrasında başlamıştır. Özellikle 1951–1956 yılları arası Türk eğitim sisteminde rehberlik ve psikolojik danışma çabaları açısından çok hareketli bir dönem yaşanmıştır. Özellikle Türk Amerikan yardımı ve işbirliği çerçevesinde gelen Amerikalı eğitimci ve psikologlar Türk eğitimi üzerine yaptıkları inceleme ve eleştirilerde rehberlik ve eğitimde psikolojik hizmetler konusuna değinmişlerdir.⁵⁷

Türkiye'de örgütlü rehberlik uygulamaları da ilk defa ilköğretimde başlamıştır. İlköğretim düzeyindeki öğrencilere yönelik ilk rehberlik kuruluşu Ankara'da 1955 yılında kurulan rehberlik ve araştırma merkezi olmuştur. Ancak günümüzde hemen hemen bütün illerimize yaygınlaştırılmış bulunan rehberlik ve araştırma merkezlerinin çalışmalarının, geçmişte olduğu gibi bugün de ilköğretim düzeyindeki özel eğitim gereksinimi bulunan zihinsel ya da işitme engelli öğrencilerin eğitimi ile kısmen de bu öğrencilerin rehberlik gereksinimleriyle sınırlı kaldığı bilinmektedir.⁵⁸

1956 tarih ve 6660 Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun'un birinci maddesinde "güzel sanatlarda fevkalade icra ve ibda istidadı gösteren çocukları memleket dâhilinde veya yabancı memleketlerde devlet hesabına yetiştirmeye... Maarif Vekâleti salahiyetidir" yargısı yer almıştır. Bu madde ile olağanüstü sanatsal yetenek gösteren çocuklarımızın yetiştirilmesi için kendilerine gerekli öğretimin verilmesi olanağı tanınmıştır.⁵⁹

⁵⁶ Bakırcıoğlu, a. g. e. , s. 30.

⁵⁷ Bakırcıoğlu, a. g. e. , s. 29.

⁵⁸ Gürhan Can, "İlköğretimde Rehberlik", **Eğitim Biliminde Yenilikler**, Ayhan Hakan (ed), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1998, s. 111.

⁵⁹ Bakırcıoğlu, a. g. e. , s. 42.

İlkokul Programı (1968)'nin rehberlikle ilgili 19 ve 22 numaralı eğitim ve öğretim ilkeleri ise şu yaklaşımları getirmiştir: ⁶⁰

Eğitim ve Öğretimde rehberlik esastır: Her çocuğun kendi yaşında olan diğer çocuklardan farklı bir fert oluşu ilkesi, bunların eğitim ve öğretimlerinde de ferdi durum ve ihtiyaçlarına uygun bir programın uygulanmasını gerektirir. Bunun başarılabilmesi için bütün okul yöneticileri ve öğretmenlerinin çocuğu sistemli ve sürekli olarak tanımaya çalışması, ortaya çıkacak eğitim, öğretim ve gelişme problemlerini zamanında etkili tedbirlerle çözmeye devam etmesi gereklidir. Zira yönetici ve öğretmenin esas görevinin rehberlik olduğu unutulmamalıdır.

Bedeni ve zihni kusuru görülen öğrencilerle özel şekilde meşgul olunmalıdır: Bedeni, zihni ve toplumsal kusurları bulunan çocuklarla öteki çocukların bir arada yetiştirilmesi kabul edilmiştir. Bunun için ilkokulun, özel sınıf ve programları veya normal sınıf içinde özel tedbirlerle bu çocukların ihtiyaçlarını da karşılamayı esas görevleri arasında düşünmesi gerekir. Hiçbir öğrenci özür ve noksanı yüzünden mecburi öğretimden yoksun bırakılamaz.

Türkiye'de mesleki yönlendirme ile ilgili en önemli kararlar hiç şüphesiz 28 Eylül 3 Ekim 1970 yılında toplanan 8. Eğitim Şurası'nda ele alınmıştır. Bu toplantılarda orta ve yüksek öğretimde, iktisadi kalkınma ve sosyal gelişme için gerekli nitelik ve nicelikte insan gücü yetiştirmek üzere öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitmenin önemi vurgulanarak lise birinci sınıfların "yöneltilme sınıfları" olarak kabul edilmesi önerilmiştir. ⁶¹

1974 yılında toplanan 9. Eğitim Şurası'nda da rehberlik ve danışmanlık konusunda önemli hükümlere yer verilmiştir. Buna göre şurada: ⁶²

- "Her okulun, yıllık rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri programlarını hazırlamaları,
- Her öğretmenin okullarının yıllık rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri programı doğrultusunda kendi uygulayacakları rehberlik ve psikolojik danışmanlık programlarını oluşturmaları,
- Okul müdürlerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri programının yürütülmesini denetlemeleri ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri

⁶⁰ Bakırcıoğlu, a. g. e. , s. 43.

⁶¹ "Sekizinci Milli Eğitim Şurası", 28 Eylül 3 Ekim 1970s. 1-7.

⁶² "Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası", 1974, s. 8.

karşılığında öğretmenlere üç saat ek ders ücreti ödenmesini sağlamaları” kararlaştırılmıştır.

1.2.2.2.3. 1980– Dönemi Sonrası Mesleki Yönlendirme

Türkiye’de hayatın her alanında olduğu gibi 1980 sonrası dönem kendisinden önceki dönemlerden farklı özellikler göstermiştir. Bu nedenle mesleki yönlendirme konusunda da, özellikle teoride önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

1980’de yapılan, 10. Milli Eğitim Şurası’nda “ Rehberlik ve Yönelme ”hizmetlerinin amaçları belirtilerek mesleki yönlendirme konusunda bazı temel hedefler belirlenmiştir. Bunlar: ⁶³

- Zorunlu temel eğitim sonunda örgün eğitim programlarından ayrılan öğrencilerin, yaygın eğitim programlarından kendi niteliklerine uygun iş ve meslek alanına girmeleri hususunda mesleki rehberlik yapılması.
- Zorunlu temel eğitim sonunda öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda örgün lise ve meslek teknik okul programlarından hangisine girmesinin uygun olacağına kararlaştırılması,
- Ortaöğretim düzeyindeki çeşitli programlardan diploma alarak hayata atılacak öğrencilerin sanayi kesimi, özel ve kamu kuruluşları ile işbirliği yapılarak bir işe yerleştirilmesi.
- Lise ve mesleki teknik okul programlarından yüksek eğitime gireceklerin hangi programa girebilecekleri, yüksek eğitim programlarının nitelikleri ve şartları yönünden öğrencilerin meslek seçimlerine yardım edilmesi, rehberlik yapılması.

90’lı yılların başında ÖSYM meslek seçme durumunda olan lise öğrencilerine yardım amacı ile yayınladığı “Üniversiteler Yüksek Öğretim Programları ve Meslekler” isimli yayını veri kaynağı olarak kullanarak, üniversiteye girişte lise öğrencileri için “Bilgisayar Destekli Meslek Rehberliği” (BİLDEMER) programı hazırlanmıştır. Sistemde öğrencilerin uygulanan değerlendirme formuna verdikleri cevaplar veri olarak kullanılarak, yüksek öğretim programından 15 kadarına uygunluk dereceleri verilmektedir. ⁶⁴

⁶³ İbrahim Ethem Başaran, *Türkiye Eğitim Sistemi*, Yargıcı Matbaası, Ankara, 1996, s. 87.

⁶⁴ Özgüven, a. g. e. , s. 167.

Meslek seçimi sorununa çözüm getirmek amacıyla yapılan yöneltme ve yönlendirmeyi esas alan uygulamalardan birisi de, 2 Ağustos 1991 tarih ve 20979 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Millî Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Orta Öğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Modeli” olmuştur. 1991–1992 öğretim yılında uygulanmaya başlanan bu sistemle; öğrencilerin kendi ilgi, istek ve yeteneklerine göre yönlendirilmesi ve belirli alanlarda yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Ancak yeterli alt yapı desteği olmaması ve hazırlıksız geçiş yapılması gibi nedenlerle bu model 1995–1996 öğretim döneminde uygulamadan kaldırılmıştır.⁶⁵

Türkiye’de yöneltme kavramı, etkileşimde iki yönlü değil dışarıdan bireye yönelen tek yönlü bir ok gibi bir sembolü hatırlatması sonucu, meslek çevrelerinde pek tutulmamış, 15. Milli Eğitim Şurası’nda da yönlendirme kavramının kullanılması tercih edilmiştir.⁶⁶ 13–17 Mayıs 1996 yılında toplanan bu şurada özellikle yönlendirme ekseninde, temel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmanlık çalışmalarının önemi vurgulanmıştır. Buna göre yakın bir gelecekte 5–6 yaş okul öncesi eğitimin, ilköğretim bünyesine alınması gerektiği, ilköğretimin kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanması, 8 yıl sonunda tek tip diploma verilmesi, 9. sınıfın liseye ya da mesleki eğitime yönlendirme yılı olması, böylece ilköğretimde zorunlu 2+8+1 sistemi oluşturulması tavsiye edilmiştir. Ayrıca çocukluğun tam yaşandığı, çocukların kendilerini, ailelerin de çocuklarını tanıdığı bu dönemde bulunanların çirak yapılmaması gerektiği de vurgulanmıştır.⁶⁷

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda belirtildiği gibi; örgün ve yaygın mesleki eğitime ağırlık verilmeye çalışılmaktaysa da; sorunlar devam etmektedir. Bu sorunlara Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik de şu ifadelerle değinmiştir:⁶⁸

“Türkiye’de su anda 415 tane Meslek Yüksek Okulu var. Bunların aslında ismi Meslek Yüksekokulu, maalesef meslek falan veren okullar değil. Çoğu popülist amaçlarla açılmış okullardır. Bazılarını istisna ederseniz, %10–15 lik bölümünü istisna ederseniz birçoğunun alt yapısı hazır değildir. Doğru dürüst öğretim üyesi yoktur, doğru dürüst laboratuvarı, atölyesi yoktur”

⁶⁵ Hasan Bozgeyikli, Mesleki Grup Rehberliğinin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Meslek Kararı Vermede Kendilerini Yetkin Görme Düzeylerine Etkisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2005, s. 2. (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**)

⁶⁶ Özgüven, a. g. e. , s. 127.

⁶⁷ “On Beşinci Milli Eğitim Şurası”, 13-17 Mayıs 1996, s. 4–8.

⁶⁸ Nursal Arıcı ve Mustafa Yekta, “Mesleki ve Teknik Eğitimde Çoklu Ortam Araçları Kullanılmış Web Tabanlı Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi”, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı. 1, Yıl. 2005, s. 146.

Eğitimin geneline bakıldığında üniversite kapısında bekleyen öğrenciler, üniversiteyi kazanamadıklarında, ellerinde meslekleri olmadığı için işsiz kalmakta ve üniversite sınavına giren öğrenci sayısı her geçen yıl katlanarak artmaktadır. Gelişmiş ülkelerde yapıldığı gibi ülkemizde de yapılması gereken, ortaöğretimde sağlıklı bir rehberlik ve yönlendirme ile herkesin kapasitesine ve ilgisine uygun olan mesleğe yönlendirilerek mesleki eğitim veren okullara gitmelerini sağlamaktır. Ancak mekân, öğretim elemanı, finansman ve benzeri sıkıntılar sebebiyle sağlıklı bir mesleki teknik eğitim verilememektedir.⁶⁹

2000'li yıllara gelindiğinde rehberlik hizmetlerinin mesleki yönlendirme konusunda yetersizlikleri de ortaya çıkmıştır. Özellikle genç nüfusun fazlalığı, kadroların yetersiz olması ve rehberlik hizmetlerinin diğer branşlara göre arka plana itilmesi gibi faktörler neticesinde rehberlik hizmetleri birçok sorunla yüz yüze kalmaktadır. Aşkın Hatunoğlu ve Yavuz Hatunoğlu da yaptıkları çalışmada rehberlik alanında yaşanan temel problemleri şu şekilde ortaya koymuşlardır:⁷⁰

- Okullardaki öğrenci sayısına göre rehber öğretmen sayısının az olması ve bu yetersizliğin yüksek düzeyde bulunması. (Uygulanan sistemde 300 öğrenciye 1 rehber öğretmen düşmesi gerekirken, birçok okulda 500 öğrenciye 1 rehber öğretmen düşmekte hatta çoğu zaman bu oranlar belli bölgelerde çok daha fazla bozulmaktadır.
- Okullarda rehberlik hizmetlerine özgü donanım yetersizliklerinin bulunması,
- İdarecilerin rehberlik hizmetlerine olumsuz ve bilinçsiz bakış açısı,
- İdarecilerin rehber öğretmenleri alanları dışındaki işlere yöneltmesi,
- Rehber öğretmenlerin okul idaresi ve sınıf rehber öğretmenlerinden yeterli yardım ve desteği alamaması,
- Rehberlik saatinin sınıf rehber öğretmenleri tarafından sağlıklı ve amacına uygun değerlendirilmemesi ve bu saatteki rehberlik programının dışına çıkılıp farklı uğraşlarla ilgilenilmesi.
- Rehberlik hizmetlerinin kâğıt üzerindeki işleyişi ile gerçekte aktif olarak yapılan hizmetlerin çok farklı olması. Buna ilişkin öğretmen ve idareci ifadeleri incelendiğinde gerçekte yapılan hizmetlerin nitelik ve nicelik açısından kâğıt üzerinde görünen hizmetlerden çok düşük kalitede olduğu görülmüştür.

⁶⁹ Arıcı ve Yekta, a. g. e. , s. 146.

⁷⁰ Aşkın Hatunoğlu ve Yavuz Hatunoğlu, "Okullarda Verilen Rehberlik Hizmetlerinin Problem Alanları", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt. 14, No. 1, Mart 2006, s. 336-337.

- Rehberlik ders saatinin haftada 1 saatle sınırlandırılması ve bu saatin yeterli gelmemesi
- Rehberlik hizmetlerinin öneminin eğitimciler arasında yeterince kavranmamış olması,
- Rehberlik hizmetleriyle yükümlü olan okul rehber öğretmenlerinin bir kısmının işinin gerektirdiği ilke ve sorumluluk bilincine, aktiviteye sahip olmamaları,
- Rehberlik hizmetleri içinde uygulanan test, anket vb. ölçüm araçlarının sağlıklı ve zamanında uygulanmaması ve sonuçlarının yerinde ve zamanında kullanılmaması,
- Öğrencilerin rehberlik hizmetleri konusunda yeterince bilgilendirilip, gerekli bilincin kazandırılmaması,
- İlköğretimden gelen öğrencilerin toplu dosya bilgilerinin güncel ve yeterli olmaması.

1.3. Mesleki Yönlendirme ve Çevre İlişkisi

Kişinin meslek seçiminde kendi ilgi ve yeteneklerinin yanı sıra çevre koşulları da belirleyici olabilmektedir. Bu açıdan gerek aile, gerekse arkadaş grubu ve gerekse sosyo ekonomik durum meslek seçiminde etkili olmaktadır. Bu nedenle eğitimcilerin öğrenciyi meslek seçimi konusunda yönlendirirken göz önüne alması gereken sosyal çevre önemini korumaya devam etmektedir.

1.3.1. Genel Olarak Çevrenin Etkisi

Kişinin meslek seçiminde kendi ilgi ve yeteneklerinin yanı sıra çevre koşulları da belirleyici olabilmektedir. Bu açıdan gerek aile, gerekse arkadaş grubu ve gerekse sosyo ekonomik durum meslek seçiminde etkili olmaktadır. Bu nedenle eğitimcilerin öğrenciyi meslek seçimi konusunda yönlendirirken göz önüne alması gereken sosyal çevre önemini korumaya devam etmektedir. Özellikle öğrencilerin yetiştiği aile ortamı meslek kararı verilmesinde belirleyici olmaya devam etmektedir. Aile ortamı, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren içerisinde yer aldığı, yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bakım ve desteğin ona sunulduğu sosyal bir ortamdır.⁷¹ Bu haliyle de özellikle ebeveynler gencin meslek seçiminde etkili olmaya çalışmakta ve bunu kendileri için bir hak olarak görmektedir.

⁷¹ Suna Kaymak Özmen, "Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, Cilt. 37, Sayı. 2, 2004, s. 28.

Goleman'ın belirttiği gibi aile, bireyin duygularının olduğu ilk sosyal ortam olarak kabul edilmektedir. Bireyin kendisi ve diğerleri hakkında ne gibi duygusal tepkiler vereceği, bu duygularla ilgili düşünceleri ne şekilde ortaya koyacağı aile içerisinde öğrenilmektedir. Duyguların öğrenildiği bu ilk sosyal ortam olan ailede, çocuklara duygularını nasıl ifade edecekleri, nasıl düşünecekleri ve nasıl davranacakları doğrudan öğretilmese de; ebeveynler arasındaki duygusal alışveriş bunun için model oluşturmaktadır.⁷² Bunun yanı sıra toplumdaki bireylerin yaşamını etkileyen gruplardan hiçbiri aile gibi çok yakından ve sürekli bir etkiye sahip değildir. Doğumdan ölüme dek aileler birey üzerinde etkili olmaya devam etmektedir.⁷³ Bu nedenle meslek seçimi gibi bireyin tüm yaşamını etkileyebilecek bir kararın belirlenmesinde ailenin belirleyiciliği yüksektir.

Bireyin yaşadığı bölge, bu bölgede yaygın olan bir iş veya mesleğin bulunması, gencin yapacağı seçimi etkileyebilecektir. Bireyin sağlık koşulları, beceri ve özellikleri ne olursa olsun, ilk akla gelen meslek yakın çevresindeki mesleklerden biri olacaktır. Yakın çevredeki mesleklerin avantajları ve dezavantajları iyi bilindiğinden çevresel koşullar, bir gencin meslek seçiminde çekici veya itici olabilecektir.⁷⁴

Çevrede anne babanın dışında hayranlık duyulan bir yetişkinin belli bir meslek dalında çalışması, bu yetişkinin model olarak alınmasına, çocuk veya gencin o mesleği seçmesine, ya da aksine çevredeki yetişkinlerden birinin belli bir iş alanında başarısız olması bireyin o meslek alanından uzaklaşmasına neden olabilmektedir.⁷⁵

1.3.2. Aile Çevresinin Etkisi

Aile bireyin hayatında ilk çevre olması nedeniyle bireyin meslek seçiminde büyük etkileri olan bir kurum olduğu için; ailenin ekonomik, eğitimsel ve mesleki özellikleri; yönlendirme konusunda büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan bu kısımda mesleki yönlendirme açısından ailenin bu özellikleri ayrı ayrı incelenecektir.

⁷² Özmen, a. g. e., s. 30.

⁷³ Gülay Sağnak, "Patolojik Etkileşim Sistemi Olarak Aile", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt. 1, Sayı. 1 Yıl. 1984, s. 133.

⁷⁴ Özgüven, a.g.e., s. 159.

⁷⁵ Özgüven, a. g. e., s. 159.

1.3.2.1. Ailenin Etkisi

Anne babalar ergenlerin mesleki ve eğitsel planlarını etkileyen en önemli kişiler arasındadır. Anne babalar yalnızca aile ilişkilerinde sergiledikleri demokratik, otoriter ve kabul edici gibi tutumları değil, mesleki gelişimini destekleyici tutum ve davranışlarıyla da çocuklarının mesleki gelişim süreçlerini ve mesleki karar verme davranışlarını etkileyebilmektedir. Örneğin anne babalar mesleki gelişimine yardımcı olmak amacıyla çocuklarını meslekleri tanımaya yönlendirebilir, elde ettikleri bilgileri onlarla tartışabilir, onlarla ilgi duyduğu meslekler hakkında konuşabilir, çocuklarının yetenek ve ilgilerini fark etmeleri ve geliştirmeleri için değişik etkinliklerde bulunabilirler. Aynı zamanda anne babalar meslek seçim süreci, meslek seçiminde yetenek, ilgi, değerler gibi faktörler ve meslekleri tanımak onların da bilgi düzeyleri artıkça daha olumlu tutumlar sergileyebilir.⁷⁶

1980'li yıllar itibariyle meslek gelişimine aile sistem yaklaşımının uygulanması ile mesleki karar verme sürecinde ailesel faktörlerin üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bu konuda yapılan araştırmalarda sosyoekonomik düzeyinin, aile genişliğinin, kardeş sayısının, yaşam yerinin çocukların meslek seçimi üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bununla beraber son yıllarda ergenin duygusal olarak ailesinden bağımsızlaşması, aile ilişkileri ve bu süreçte anne babaların sergiledikleri tutumlar üzerinde durulmaya başlanmıştır. Aşırı katı ve esnek tutum sergilenen ailelerde yaşayan ergenlerinin sağlıklı bir şekilde mesleki karar veremeyeceğini öne süren bu yaklaşımlarda; çok katı ya da esnek kuralların yer aldığı aile ortamının ergenin bireyselleşmesini önlediği ve bireyin karar verme becerisi olumsuz etkilediği belirtilmiştir.⁷⁷

Özgüven de çocukların ve gençlerin meslek seçiminde ailenin çeşitli yönlerden etkilerini şu şekilde maddeleştirmiştir.⁷⁸

- Ekonomik ve kültürel düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları yetenek ve ilgileri doğrultusunda meslek seçme şansına sahip olabilmektedir. Ekonomik ve kültürel olanakları elverişsiz olan ailelerde genellikle kısa zamanda para getirecek veya mevki sağlayacak bir iş tercih edilmektedir.

⁷⁶ Zeynep Hamamcı ve M. Kürşat Hamurlu, "Anne Babaların Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları ve Bilgi Düzeylerinin Çocuklarının Mesleki Kararsızlıkları ile İlişkisi", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt. 6, Sayı. 10, Güz 2005, s. 57–58.

⁷⁷ Hamamcı ve Hamurlu, *a. g. e.*, s. 57.

⁷⁸ Özgüven, *a. g. e.*, s. 160-161.

- Baba otoritesinin egemen olduğu ve baba mesleğini sürdürme çabası içerisinde olan ailelerde çocukların başarısı ve mutluluğundan çok küçük yaştan itibaren baba mesleğini desteklemesi ve sürdürmesi istenir. Genç isteyerek ya da istemeyerek baba mesleğine yönelir. Bazı durumlarda ise çocuk ailesine başkaldırır, çocuk aile ilişkileri bozular, bazen de kopar.
- Bazı aileler kendi yaşamlarında gerçekleştiremedikleri arzuları çocuklarının yaşamında gerçekleştirmek isterler. Baba ve anne çocuklarının gençliğinde giremedikleri ya da okuyamadığı bir iş alanında çalışması okuyup meslek sahibi olması yönünde baskı yapar ve çocuklarını zorlarlar. Gencin ilgi ve yetenekleri bu koşulda pek göz önünde tutulmaz.
- Bazı aileler de, erken yaşlardan başlayarak ya kendi mesleklerinin veya bazı işlerin önemli ve itibarlı olduğu yönünde çocuklarını etkilerler. Bu şekilde aile, dolaylı bir biçimde gencin meslek seçimini etkiler. Oysa meslek seçiminde göz önünde tutulması gereken ölçüt sadece mesleğin toplumsal saygınlığı değil, temelde bireyin niteliklerine uygunluk derecesidir.
- Bazı aileler de liberal bir tutumla, meslek seçiminde, çocuklarını tamamen serbest bırakırlar. Aile meslek konusunda çocuğunu yönlendirmekten kaçınarak sorumluluktan da kurtulduğunu düşünür. Hâlbuki çocuğun aile desteğine de gereksinimi vardır.
- Meslek seçimi konusunda çocuğa yardımcı olmaya çalışan, çocuğun yetenek, beceri ve ilgilerini göz önünde tutarak, yol gösteren, meslek seçimi konusunda onu uyaran, fedakârlıktan kaçınmayan aileler de çoktur. Bilgili ve bilinçli bir şekilde çocuklarının meslek seçimini olumlu yönde etkileyen aileler olduğu gibi, iyi niyetli ve anlayışlı olmakla birlikte meslek seçimi konusunda çocuklarına yardımcı olamamanın sıkıntısı içinde olan aileler de bulunmaktadır.

1.3.2.2. Ailenin Sosyo- Ekonomik Yapısı

Sosyoekonomik statü bireyin toplumsal ve ekonomik statülerini kapsayan bir kavramdır. Sosyal sınıf incelendiğinde sosyo ekonomik statü de açıklığa kavuşturulmuş olmaktadır. Sosyal sınıfın birçok tanımı olmakta; Newcomb bunu 3 grupta toplamaktadır.⁷⁹

- Bir objektif kategori olarak sosyal sınıf, mesken kirası, meslek ve tahsil gibi objektif olarak saptanması mümkün değişkenleri kapsamaktadır. Bu

⁷⁹ Uysal, a. g. e. , s. 100.

değişkenler hakkında geçerli ve güvenilir bilgiler toplanabildiği oranda gerçeğe yakın bir sosyal sınıf tanımı yapılabilmektedir. Genelde sosyologların tercih ettiği tanımlama da budur.

- Bireyin kendisinin ait olduğu grubu, alt, orta ve üst olarak algılaması diğer bir sosyal sınıf tanımını ortaya çıkarmaktadır. Bu aslında sosyal psikolojideki pozitif müracaat grubu kavramının benzeridir.
- Sosyal sınıf bireyin ilişki kurduğu veya kurmakta serbest hissettiği grup olarak da tanımlanabilmektedir.

Sosyologların öne sürdüğü *nesiller arası hareketleşme*, yani baba mesleği ile çocuğun mesleği arasındaki sosyal statü farklılığı, çoğu zaman meslek seçiminde görülmektedir. Böylece gençler genelde üst sosyo ekonomik sınıflara doğru bir hareketleşmeyi sağlayacak nitelikte meslekleri seçme eğilimi göstermektedir. Bu durum Türk toplumunda da özellikle görülmektedir. Çünkü benimsenen toplumsal değer yargısı çocuğun kendinden daha iyi yetiştirilmesi ile de genelleştirilebilecektir. Böylece sosyal statü bakımından alt gruplarda olan meslek sahibi babaların çocukları daha üst gruptaki mesleklere güdülenmektedir.⁸⁰

Ailelerin sosyo ekonomik yapısının çocuğun mesleğini etkileyebilmesi en fazla çocuğun eğitim sürecinde ortaya çıkmaktadır. Eğer sosyoekonomik taban; ebeveynin gelir, meslek ve eğitim seviyesi olarak tanımlanırsa, bu taban yükseldikçe okula gitme süresi de artmaktadır. Ayrıca bu taban çocukların okuldaki başarısı ile de önemli bir ilişki arz etmektedir. Düşük sosyoekonomik seviyeye sahip ailelerin çocukların okuldaki dikkatleri ve okumaya olan motivasyonlarının düşük olduğunu göstermiştir. Sewell, Haller, Strauss ve Turner'ın yaptıkları araştırmalara göre ailenin sosyoekonomik durumu yükseldikçe daha prestijli ve ödüllü mesleki pozisyonlara olan eğilimlerinin de arttığını göstermiştir.⁸¹

1.3.2.3. Ailenin Eğitim Düzeyi

Erçeleb'e göre ailenin eğitime bakışı içinde bulunduğu ortamdan büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu açıdan ailenin sosyo ekonomik durumuna göre eğitime bakışı şu şekilde özetlenebilecektir:⁸²

⁸⁰ Uysal, a.g.e., s. 116.

⁸¹ Demet Ulusoy, "Eğitim ve Sosyal Eşitlik", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt. 13, Sayı. 1-2, 1996, s. 65.

⁸² Hasan Erçeleb, "Aile ve Eğitim", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı.1, Yıl. 1996, s. 60-61.

- Gecekondu Aile: Kırsal aileye göre eğitime ilgi daha fazladır ve bu nedenle eğitim olanaklarından yararlanma şansları vardır. Kısa yoldan çocukların meslek sahibi olmalarını istediklerinden, meslek eğitimi veren okulları tercih ederler.
- Kentsel Aile: Ülkenin eğitim olanaklarından en çok yararlanan ve eğitime en fazla ilgi duyan aile tipidir. Çocukların okula devam sorunu hemen hemen yoktur.
- Zengin Aile: Çocuklarına en iyi eğitim ortamı hazırlayan, çocukların daha çok baba mesleğini seçtiği aile tipidir. Eğitime karşı ilgi özenti olarak yüksek düzeydedir.
- Orta Halli Aile: Çocuklarına ekonomik olanaklarının elverdiği ölçüde iyi bir eğitim ortamı hazırlamaya çalışır. Çocuğun başarısı aynı zamanda ailenin başarısı ya da başarısızlığıdır. O yüzden en kaygılı aile tipidir. Çocuklar ailelerin toplumsal statülerini yükseltecek mesleklere aileleri tarafından yönlendirilir. Eğitime karşı en ilgili aile tipidir.
- *Dar Gelirli Aile*: Çocuklarına iyi bir eğitim olanağı sağlama imkânına sahip değildir. Eğitime karşı ilgi oldukça azdır. Çocuklar kısa yoldan meslek sahibi olacakları yolu seçmek zorundadır. Çocuğun başarısı ile aile yakından ilgilenmemektedir.

1.3.2.4. Ailenin Mesleği

Yapılan uzun süreli araştırmalara göre ebeveynin sadece meslek seçiminde değil, işteki yeterlilik, başarı ve doyum konusunda da çocuğa rol modeli oluşturduğunu göstermektedir. Ayrıca ergenlerin bilmedikleri mesleklerden çok bildikleri meslek olan anne ya da babasının mesleğini seçme konusunda; baba ile olan yakınlık ve baba mesleğinin saygın bir meslek olmasının da önemli ölçütler olduğu kabul edilmektedir.⁸³

Anne babanın dışında aile içerisinde kardeşlerin de meslek tercihinde etkili olduğu savunulmaktadır. Yapılan bir araştırmada kardeşler ve cinsiyetleri ergenlerin meslek tercihini etkileyen önemli bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Erkek kardeşi olan erkek çocuklar erkeksi meslek ilgilerine, kız kardeşi olan kız çocukları ise kadınsı meslek ilgisine sahip olduğu saptanmıştır.⁸⁴

⁸³ Temel ve Aksoy, *a. g. e.*, s. 135.

⁸⁴ Temel ve Aksoy, *a. g. e.*, s. 135.

1.3.3. Okul Çevresinin Etkisi

Bireylerin yaşamında oldukça önemli yer tutan okul dönemi, aynı zamanda bireyin mesleki yaşamına hazırlandığı bir devre de olmaktadır. Bu nedenle kişinin meslek seçiminde okul çevresinin de büyük etkileri bulunmaktadır. Bu açıdan bu kısımda genel hatlarıyla mesleki açıdan okulun, öğretmenlerin ve okul şartlarının niteliklerinin mesleki yönlendirme açısından etkileri incelenmeye çalışılacaktır.

1.3.3.1. Okulun Niteliği

Okul günümüzün en yaygın toplumsal kurumlarından birisidir ve süreleri değişse de hemen hemen her ülkede okula gitmek zorunludur. Eğitimin zorunlu hale getirilerek toplumun tüm katmanlarına yayılmasını gerektiğini savunanlar fırsat eşitliği yaratarak toplumda dikey hareketliliğin yaşanacağını savunmaktadır. Ancak 50'li ve 60'lı yıllarda yapılan araştırmalar öğrencinin akademik başarısında okul ve öğretmenden ziyade ailenin etkisinin bulunduğunu göstermesi eğitim dünyasında yoğun bir karamsarlığa neden olmuştur. Ancak 80 ve 90'lı yıllarda yapılan araştırmalarda, okullarda gözlemlenen öğrenciler arası başarı farklılıklarının sadece sosyoekonomik statüsü ile açıklanamayacağını belirtmiştir. Bu araştırmalarda da öğrencilerin başarısında okul ve öğretmenlerin niteliklerinin daha önemli olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.⁸⁵

En genel ifade ile kişilerin meslek tercihlerinde okulun niteliğinin belirleyici olmasına yüksek öğretimde de rastlanmaktadır. Ülkemizde de üniversite sayısının artmasına rağmen üniversiteye girmek isteyen öğrenci sayısındaki büyük yığılma nedeniyle üniversiteler belli derecelere giren öğrencileri çeşitli teşviklerle kendilerine çekmek istemektedir. Bu açıdan ilgili üniversitenin olanakları ve sunduğu imkânlar; öğrencinin okul tercihini, belki de istediği bölümü etkileyebilmektedir. Ancak buna rağmen yapılan araştırmalara göre üniversite öğrencileri hem sınıf hem de bölüm değişkenlerine göre okul seçiminde çok etkili olduğunu belirttikleri faktör üniversitenin ilgi alanlarına uygun bölümlerinin bulunup bulunmamasıdır.⁸⁶

⁸⁵ Mustafa Tatar, "Okul ve Öğretmenin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı. 171, Yaz 2006, s. 156–159.

⁸⁶ Yusuf Cerit ve diğerleri, "Üniversite Seçiminde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Görüşleri", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı. 173, Kış 2007, s. 325–326.

1.3.3.2. Öğretmenlerin Niteliği

Okulda öğrencilerin mesleki yönelimlerini etkileyen kişiler ders öğretmenleri ve rehber öğretmenlerdir. Öğretmenler özellikle kişilikleri, bilgileri ve öğrencilere yaklaşımları ile mesleki yönlendirme konusunda önemli yer tutmaktadır.

Daha önce belirttiğimiz gibi bir okulda rehberlik birimi olsun olmasın ilköğretim düzeyinde en etkili kişi temel eğitimde görevli sınıf öğretmenleri olmaktadır. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin etkin kişilikler olması ve öğrencileriyle ilişkileri, gençlerin meslek tercihlerini kolaylaştırmaktadır.

1.3.3.3. Okulun Fiziki Yapısı ve İmkânları

Kişilerin eğitimlerinde birincil öneme sahip okullar mesleki yönlendirme açısından da farklı niteliklere sahiptir. Özellikle öğrencilerin ilköğretimin sonunda ve ortaöğretimin başında çeşitli programlara yönlendirilmeleri çeşitli ölçme, değerlendirme araçları ile bireyi tanıma tekniklerinden yararlanılarak elde edilen bilgilere ve ölçümlere göre yapılmalıdır. Ancak ülkemiz örneğinden açıklarsak; Türkiye'deki okulların her biri, yöneltme hizmeti için gerekli ölçme araçları, çeşitli psikolojik testler, teknikler ve bu amaçla eğitilmiş personel yönünden yeterli derecede donatılmış değildir.⁸⁷

Ülkemizde özel okullar devlet okullarına göre çok daha fazla imkana sahiptir. Bu sebeple burada okuyan öğrenciler mesleki yönlendirme faaliyetlerinden daha fazla yararlanmaktadır. Ayrıca özel okullarda yürütülen aktivitelerin de devlet okullarına göre fazla olması, öğrencilerin yetenek ve ilgilerinin keşfedilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu haliyle de okulun fiziki yapısı ve imkânları öğrencilerin mesleklere yönlendirilebilmelerinde önemli sayılmaktadır.

1.3.4. Sosyal Çevrenin Etkisi

İnsan topluluklar halinde yaşayan bir varlık olduğu için içinde bulunduğu sosyal çevreden doğrudan etkilenmektedir. Bu nedenle meslek seçiminde aileden sonra en önemli belirleyici olan sosyal çevrenin incelenmesi gerekmektedir.

⁸⁷ Özgüven, a.g. e. , s. 142.

1.3.4.1. Çevrenin Sosyal Özellikleri

Bireylerin meslek tercihlerinde etkilendikleri alanlardan biri de içinde bulunduğu sosyal çevresi olmaktadır. Örneğin Dusek tarafından yapılan bir araştırmaya göre dokuzuncu sınıf öğrencileri meslek seçiminde etken olan kişileri değerlendirirken akranlarını düşük sıraya yerleştirmişken; 25 yaş dolaylarındaki bireyler ise meslek tercihlerinde etkenlerde akranlarını babadan sonra ikinci sıraya yerleştirmişlerdir.⁸⁸

1.3.4.2. Çevrenin Ekonomik Özellikleri

Bireyin tüm davranışlarına etki eden en önemli toplumsal faktörlerin başında içinde bulunduğu sosyal sınıf gelmektedir. Bu açıdan yapılan araştırmalar alt sosyal sınıfta bulunan çocuklar ve üst sosyal sınıfta bulunan çocukların farklı mesleki gelişim süreci geçirdiklerini belirtmektedir. Buna göre üst sosyoekonomik statüde olan ailelerin çocukları herhangi bir zekâ sorunu yoksa genellikle üniversite eğitime devam etme imkânları bulunmaktadır. Dolayısıyla bu statüdeki ailelerin çocukları profesyonel meslekleri tercih etmek için gerekli şartlara sahip olmaktadır. Buna karşılık alt sosyo ekonomik statüdeki ailelerin çocukları ise üniversite eğitimi görebilme imkânlarının üst sosyo ekonomik statüdekilere oranla daha kısıtlı olduğundan daha çok yarı profesyonel ya da profesyonel olmayan meslekleri seçme eğilimi göstermektedir.⁸⁹

1.3.4.3. Zihniyet, İnanç ve Meslek Seçimi

Kişinin meslek seçiminde yaşadığı sosyal çevrenin zihniyet ve inanç sistemi etkili olmaktadır. Örneğin baskıcı aileler meslek seçiminde çocuğun seçeceği mesleği kısıtlamaktadır.

⁸⁸ Temel ve Aksoy, *a. g. e.* , s. 136.

⁸⁹ Uysal, *a.g. e.* , s. 101.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ORTAÖĞRETİMDE MESLEKİ YÖNLENDİRME VE GİRİŞİMCİLİK İLİŞKİSİ

2.1. Ortaöğretimde Mesleki Yönlendirme

Ortaöğretim 15–18 yaş grubunu kapsayan öğrencilere bir meslek kazandırmayı ve onları yükseköğretim kurumlarına hazırlamayı amaçlayan eğitim devresidir. Bu okullar ilköğretime dayalı genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları olarak, öğrencileri milli eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak asgari ortak bir genel kültür ile birlikte, ilgi ve yeteneklerine göre yüksek öğretime ve hem mesleğe, hem de yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktadır.⁹⁰ Bu açıdan ortaöğretim kurumlarında mesleki rehberlik çalışmaları ilköğretimdeki mesleki rehberlik çalışmalarından daha farklıdır.

İlköğretim sonrasında öğrencilerin bir kısmı üst düzeydeki okullara devam etmek ister, bazıları okulu bitirmeden ayrılırlar ve bazıları da okuldan sonra iş hayatına atılırlar. Bu noktada hepsinin değişik ihtiyaçları vardır. İhtiyaçların karşılanmasında danışmanlara ve öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Ortaöğretimin ilk yılı, 9. sınıf “yönlendirme” yılı olarak büyük önem taşımaktadır. Gençler bu dönemde seçme alanını daha çok daraltırlar “seçimlerini” belirli meslek üzerinde yoğunlaştırırlar. Bu nedenle de, gençlere daha belirli bir planlama içinde bilgiler sunulmalıdır.⁹¹

Ortaöğretim aşamasında yönlendirme “öğrencilerin genel eğitim ve mesleki eğitimin çeşitli kol ve programlarına, yükseköğretime, hem mesleğe ve yüksek öğretime ve hayata yönelmelerine ağırlık vermeli, bu amaçla çok çeşitli meslekleri ve mesleklerin niteliklerini ve birey olarak kendilerini tanımalarına, iş ve programlarına hazırlanmalarına yardım etmelidir.”⁹²

Gencin, ergenlik dönemini kapsayan bu dönemde, öğrenci hem geleceğini şekillendirecek olan meslek seçimi için doğru bir karar vermeye çalışacak, hem de geleceğini tamamen etkileyecek olan üniversite sınavı için çalışıp bu sınavı kazanacaktır. Ortaöğretim kurumlarının tüm bu durumların dikkate alması ve

⁹⁰ Akif Tok ve Serpil Sontay, “Mesleki Eğitimde Öğrenci Memnuniyeti ve Etkili Öğretim”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı. 172, Güz 2006, s. 106.

⁹¹ Özgüven, a. g. e., s. 169.

⁹² Özgüven, a. g. e., s. 135.

ihtiyaçların karşılanması için öğrencilerin gelişim özelliklerini de dikkate alarak mesleki rehberlik çalışmalarını gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu nedenle ortaöğretim örgün eğitim alanında mesleki yönlendirme açısından en önemli devre olarak kabul edilmektedir.⁹³

Ortaöğretim döneminde öğrenci kendi ilgi ve yeteneklerine uygun branş seçme durumundadır. Bu açıdan öğrencinin yetenek ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olması büyük önem taşımaktadır. Bu sayede branşını seçen öğrenci bir bakıma üst öğrenim konusunda da bilgi sahibi olmak durumundadır. Bu dönemde öğrencinin yükseköğrenime devam edip etmeme kararı, devam edecekse hangi mesleğe yöneleceği, devam etmeyecekse okulu tamamlayınca hangi iş ya da çalışma alanlarına gireceğiyle ilgilidir. Rehberlik hizmetlerinin bu anlamda önemli bir işlevi vardır: Bu kararın gencin ilgi, yetenek ve özelliklerine uygun, aynı zamanda gerçekçi yani uygulanabilir olmasına yardımcı olmak. Bu meslek seçeneklerinin incelenmesi, sonuçta da bilgilerin iyi bir şekilde değerlendirilmesi ile mümkündür.⁹⁴

Ortaöğretimde mesleğe yöneltme genel olarak şu şekillerde yapılmaktadır:⁹⁵

- Kendilerine en uygun olan dallara ayrılabilmeleri için yönlendirmek.
- Lisede okuyacağı dallarla, yükseköğretimde okuyacağı programlar arasındaki ilişkiye dikkat çekmek.
- Kendisine en uygun yükseköğretim programlarının neler olabileceği konusunda rehberlik ve mesleki danışmanlık yapmak.
- Üniversite sınavı öncesi dolduracağı tercih formunu hatasız olarak hazırlayabilmesi için öğrenciyi rehberlik yapmak.
- Ders öğretmenlerinin her birinin ders konuları ile doğrudan ilgili olan meslekleri tanıtmalarını, böylelikle öğrencilerin meslek çeşitleriyle ilgili sözcük dağarcıklarının genişlemesini sağlamak.
- İş tecrübesi kazanmak için yaz aylarında ve hafta sonları kısa süreli çalışmaları için öğrencileri teşvik etmek.
- Bir yükseköğretim programına gireceği konusunda kararsız olan öğrencilere gerekirse mesleki ilgi testi uygulamak.
- Eğitsel kolların amacına uygun çalışması sağlanarak öğrencilerdeki ilgi ve yeteneklerin geliştirilip zenginleştirilmesine çalışmak.

⁹³Yeşilyaprak, a. g. e., s. 49.

⁹⁴Yeşilyaprak, a. g. e., s. 49.

⁹⁵ Ortaöğretimde mesleğe yöneltme için bkz, <http://www.odevsel.com/>. (08.01.2015)

- Meslekler hakkında etraflı bilgi vererek teknolojik gelişmelere ve ülke ekonomisinde ilerlemelere bağlı olarak talebi artan veya azalan meslekleri tanıtmak.
- Mesleğe yöneltmede okuldaki özürülere veya üstün yetenekli olanlara dikkat etmek ve özellikle insanları uygun mesleklere yöneltmek.

Ortaöğretim döneminin mesleki yönlendirme açısından önemi; bu yaşlardaki öğrencilerin gelişim ihtiyaçlarına ve bu ihtiyaçları karşılama konusunda okuldan beklenen işleve dayanmaktadır. Gençlik döneminin oldukça değişken, kontrolü zor, ön kestirimi güç bir dönem olması; eğitimde gence yönelik psikolojik hizmetlerin zorunlu hale dönüşmesine neden olmaktadır. Kısacası kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimi açısından ortaöğretim döneminde rehberlik hizmetlerinin yeterli ve kapsamlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir. Ayrıca bu hizmetlerin yürütülmesinde ortaöğretimin yapısından kaynaklanan karakteristik özellikler, verilecek hizmetlerin planlanması ve uygulanmasında belirleyici bir etkiye sahiptir.⁹⁶

Tüm bunların yanı sıra ortaöğretimde öğretim sadece meslek seçmeye yönelik değil, yüksek öğretime de hazırlık oluşturacak nitelikte olmalıdır. Öğrenciye araştırma yapma alışkanlığı verilmeli, projeler yaptırılarak grup çalışmaları sonunda birlikte çalışma ve tartışma alışkanlığı da verilmelidir.⁹⁷

Ülkemizde ortaöğretim kurumlarının bir bölümü mesleki eğitime yönelik olarak eğitim vermektedir. Mesleki yönlendirme açısından önemli kurumlar olan mesleki teknik okullar, geçmişte sadece okullarda eğitimin yürütüldüğü kurumlar olarak görülürken; günümüzde sanayi ile işbirliği de gündeme gelmiştir. Günümüzde okulun, tek başına insanların temel öğrenme gereksinimlerini karşılayamadığı ve bütün bireylerin aynı süreçte ve periyotta başarılı olamayacağı düşünülmektedir. Gelişmiş ülkelerde okul ve sanayi destekli programlar daha fazla ilgi görmektedir. Bu sistemlerde eleme söz konusu değildir. Herkes yararlı olabileceği alanda yönlendirilmektedir. Türk millî eğitimi de bu gelişmeleri takip ederek Cumhuriyetin kurulmasından bu yana 16 defa millî eğitim şuraları yaparak bu konuda millî politikalar belirlemiştir. Konunun önemi dolayısı ile en son yapılan 16. Millî Eğitim Şurası tamamen Meslekî Teknik Eğitim gündemi ile toplanmıştır.⁹⁸

⁹⁶Yeşilyaprak, a. g. e., s. 48.

⁹⁷Özgüven, a.g.e., s. 135.

⁹⁸Hanifi Binici ve Necdet Arı, "Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar", *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt. 24, Sayı. 3, 2004, s. 385- 386.

Tüm bunların dışında 2004–2005 öğretim yılından itibaren MEGEP Projesi adı altında genel, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının birinci sınıfları “yönlendirme sınıfı” olarak yapılandırılmaya başlanmış ve pilot bölgelerde sistem uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda öğrenciler yönlendirme sınıfını tamamladıktan sonra devam edecekleri okul türleri ve bölüm ya da alanları seçeceklerdir.⁹⁹

2.2. Girişimcilik Kavramı ve Kapsamı

Bu bölümde genel hatları ile girişimcilik ve kapsamı değerlendirilecektir.

2.2.1. Girişimci, Girişimcilik Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Türkçeye girişimci olarak çevrilen *entrepreneur* kelimesinin kökenleri Fransızca *entreprendre*'den gelmektedir. Kelime anlamı olarak bir şey yapmak manasına gelmektedir. Ortaçağ'da aktif olarak iş yapan kişi olarak kullanılan kelime, ekonomik literatürde ilk kez 1739'larda Fransız Cantillon tarafından kullanılmıştır. Kavramın İngilizce kaynaklarda ilk kullanımı ise Mill ile başlamıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde bu kavram çok farklı disiplinler tarafından kullanılır olmuştur.¹⁰⁰

Girişimci kavramı, Cantillon'dan sonra J. Baptiste Say tarafından ekonomik anlamda, “girişimcinin risk üstlenme kadar üretim girdilerini örgütleme ve yönetme niteliğine sahip olması gereği” çerçevesinde geliştirilmiştir. Say, sermaye arzında bulunan kapitalist ile yönetim, denetim, işletmecilik, karar alma gibi girişimcilik-idarecilik işlevlerini birbirinden ayırmıştır. Girişimciliğin kazancı olan karın, üretimin iyi ya da kötü şanslarının peşinen kabul edilerek ortaya çıktığını ileri sürmüştür.¹⁰¹Girişimcinin yenilikçi ve dinamik olma özelliği ise A. Schumpeter tarafından incelenmiştir.¹⁰²

Köken olarak Latince *intare* kökünden gelen girişimci kavramı, İngilizce *enter* (giriş) ve *pre* (ilk) köklerinden oluşmakta *entrepreneur*, yani ilk girişen, ilk işe

⁹⁹ MEGEP Projesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. “Mesleki ve Teknik Eğitimde Yeni Yaklaşım: MEGEP, <http://www.megep.meb.gov.tr/>, (05.04.2014)

¹⁰⁰ TÜSİAD, *Türkiye’de Girişimcilik*, TÜSİAD Yayını, İstanbul, 2002, s. 33.

¹⁰¹ R. Barış Yeşilay, “Girişimcilik Perspektifinden Türkiye’nin Yapısal Analizi”, *18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2006, s. 108.

¹⁰² Mehmet Başar, Tuğberk Tosunoğlu, “Değer Yaratımında İç Girişimciliğin Değişen Boyutu: Bilgi Girişimcilerinin Rolü”, *18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2006, s. 124.

kalkışan manasına gelmektedir. ¹⁰³Literatürde girişimciliği, birçok yazar farklı açılardan ele alarak tanımlamıştır. Ancak girişimcilik tanımları incelendiğinde, aralarında çok büyük farklar olmadığı da belirtilebilecektir. Genel olarak, girişimcilik tanımlarının, yenilikçi ve yaratıcı olma, risk alma, değer yaratma, kâr elde etme, fırsatları değerlendirme, yönetim kavramlarına dayandığı söylenilebilir.

En genel tanımlama ile girişimci, bir işi yapmaya kalkışan, işten çekinmeyen, girişimcilik ise girişimde bulunma, girişimci olma durumunu ifade etmektedir. ¹⁰⁴ Bir başka tanımlamaya göre ise girişimci, belirli bir projeyi, girişimcilik anlayışına uygun biçimde geliştirmek üzere gözler önüne seren ve tanıtan kişidir. ¹⁰⁵ Girişimcilik risk alıp fırsatları kovalama, hayata geçirme ve yenilik yapma süreçlerinin tamamını kapsayan bir kavramdır. Bu nedenle girişimcilik iş kurmanın yanı sıra yenilik yapma sürecini de kapsamaktadır. ¹⁰⁶

1980 sonrası dönemde girişimcilik akademik araştırmalarda önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin girişimcilik performansı yüksek ekonomiye geçilmesi ile girişimcilik kavramı önem kazanmıştır. Bunun nedeni girişimciliğin klasik üretim araçlarından en önemlisi olarak görülmesidir. Girişimcilik refah yaratarak sosyal yapıyı dönüştürmektedir. Girişimcilik toplumsal bir sınıf halini almaktadır. ¹⁰⁷ Böylece gerek bireysel, gerekse toplumsal yaşamda refah yaratan bir değer olması bakımından girişimcilik toplumsal açıdan üzerinde çalışmalar yapılması gereken bir yönetim alanı halini almıştır.

Girişimcilik süreci girişimci, kaynaklar ve organizasyon olmak üzere en temel üç faktöre bağlıdır. Girişimci, girişimcilik sürecinin merkezinde yer alarak tüm süreci ileriye götürmektedir. Sürecin merkezinde olup en temel faktördür. Girişimci olmadan girişimcilik sürecinin başlaması mümkün değildir. Bir piyasaya hizmet sunanlar tarafından karşılanmayan ihtiyaçların yarattığı boşluk ise fırsat olup, müşterilere daha iyi hizmet verme potansiyelini göstermektedir. Kaynaklar ise girişime yatırılan para, çaba, bilgi ve beceri gibi unsurları sarf eden insan, ekipman, makine, bina vb. fiziksel varlıkların tümünü ifade etmektedir. Girişimci öncelikle

¹⁰³Sezer Korkmaz, "Girişimcilik ve Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma", *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt No.18, Sayı No.1, 2000, s.165.

¹⁰⁴Semra Güney, *Aile İşletmelerinde Güncel Konu ve Sorunlar*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2008, s. 4.

¹⁰⁵Şule Özkan vd., "Türkiye'de Girişimcilik ve Belirleyicileri: Marmara ve Doğu Anadolu Bölgesi Üzerine Bir Uygulama", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 58, Sayı 4, 2003, s. 147.

¹⁰⁶MEB, *Girişimcilik El Rehberi*, MEB Yayını, Ankara, 2010, s. 5.

¹⁰⁷Ömer Aytaç, "Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif", *DÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 15, Ağustos 2006, s. 140.

fırsatı belirleyerek bunu nasıl değerlendireceğine karar veren kişi konumundadır. Daha sonra ise bu fırsattan faydalanmasını sağlayacak kaynakları temin edip ihtiyaca uygun şekilde yönetmektedir. Bu yönetimi ise belli bir organizasyonun içerisinde gerçekleştirmektedir. Girişimcilik sürecinin temel öğeleri girişimci, fırsat, kaynak ve organizasyon olmakla birlikte modele firma ve sektör türü gibi çeşitli değişkenlerin de etki edebileceği ortaya konulmuştur.¹⁰⁸

2.2.2. Girişimci Olmayı Belirleyen Faktörler

Girişim, girişimci ve girişimcilik literatüründe cevap aranan en önemli sorulardan biri de insanların niçin girişimde bulduklarıdır. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde bu sorunun yanıtlanabilmesi için girişimciliği etkileyen temel faktörlere yer verilecektir.

2.2.2.1. Bireysel Faktörler

Girişimciliğe etki eden bireysel faktörlerin belirlenmesine yönelik çalışmalar kişilerin girişimcilik hareketlerini karakterlerinden hareketle açıklamaya çalışmaktadır. Buna göre kişisel özellikler, kişinin kim olduğu, hangi psikolojik ve sosyal durumda bulunduğunu açıklamaktadır. Kişilik kuramları içerisinde, psikodinamik ve sosyal psikolojik yaklaşımlar, girişimci bireyi, sahip olduğu tutum ve tavır kombinasyonu, bakış ve yenilikçi/değişimci performansı ile farklı/ayırıcı bir tip olarak ele almaktadır.¹⁰⁹Kişisel özellik yaklaşımlarının incelediği davranışlar yüksek motivasyon, bağımsızlık, kendine güvendir. Kişisel özellik yaklaşımlarına göre bu tür davranışları sergileyen bireylerin girişimci olma olasılığı daha fazladır.

Literatürde üzerinde en fazla durulan kişilik özellikleri girişimciye özellikler addeden nitelikte olmaktadır. Bu konudaki çalışmalar, bu tip özelliklerin doğuştan gelen özellikler olabileceği gibi sonradan kazanılabilecek nitelikler olduğunu da göstermektedir.¹¹⁰

Genellikle girişimcilerde akılda kalan yüksek bağımsızlık, özgür davranışla ve yaratıcılık gibi kavramları kapsamaktadır.

¹⁰⁸ Canan Nur Karabey ve Dursun Bingöl, "Girişimcilik Başlangıcı Olarak Fırsat Tanımlama", *Yönetim Dergisi*, Sayı: 67, 2010, s. 12.

¹⁰⁹ Aytaç, a.g.e., s. 141.

¹¹⁰ Derman Küçükaltan, "Genel Bir Yaklaşımla Girişimcilik", *18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 2009, s. 24.

Girişimci kişilik üzerine yapılan çalışmalarda ön plana çıkartılan bir diğer özellik motivasyondur. Girişimcilik faaliyetleri için motivasyona sahip olmak yeni bir iş kurmak için büyük önem taşımaktadır.¹¹¹

Girişimci bireyleri girişim yapma konusunda etkileyen bazı faktörler de bulunmaktadır. Bunlar:

-Kişinin ailesinde girişimci bireyler varsa ve bu girişimciliğin aileye olumlu geri dönüşleri olmuşsa

- Kişiler bu alanda daha önceden eğitim aldılarsa

-Kişisel değerleri bu alana yatkınsa,

-Bu alanda kişinin iş tecrübesi de varsa girişim yapma düzeyini etkiler.

2.2.2.2. Çevresel Faktörler

Çevresel yaklaşımlar, girişimci olmanın temelinde yatan bireysel özelliklerle birlikte çevresel özelliklerin bir arada etkili olduğunu savunmaktadır. Çevresel faktörlerin temelinde sosyal, siyasal, ekonomik, teknolojik ve kültürel koşullara bir tepki olduğu yatmaktadır. Çevresel yaklaşıma göre girişimciler planlı ve niyetli davranmaktadır. Bu tip bir davranış şekli, girişimciliğin kumar olmadığını, kişisel ve çevresel faktörlere bağlı olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Bu yaklaşım girişimciliğin ilk adımını; yaşam tarzı, iş deneyimi, destek sağlama, siyasal koşullar, iş tatminsizliği, yetişme tarzı, eğitim tercihi, arkadaşlık ve toplum sevgisi, mensup olunan sosyal sınıf, işin yapısı, iş ilişkileri, gelir düzeyi, emeklilik imkânları gibi birey açısından itici veya çekici özellikleri olan sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin sonucuna bağlamaktadır.¹¹²

2.2.2.3. Firmaya Yönelik Yaklaşımlar

Girişimcilik yeni bir işletme kurmayı içermesinin yanı sıra var olan işletmedeki birimleri harekete geçirmeyi de içermektedir. Dolayısıyla firmaya yönelik yaklaşımlar olaya bu açıdan bakarak, var olan işletmedeki faaliyetlere odaklanmaktadır. Bu tip bakış açısı, girişimciliği yöneticiliğe yaklaştırmakta ve var olan bir işletmede yapılan

¹¹¹ Tuğba Karabulut, "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerini ve Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma", *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1, 2009, s. 333.

¹¹² Karabulut, a.g.e.,s. 333.

faaliyetleri de girişimcilik kapsamında değerlendirmektedir. Bu yaklaşım, bir bakıma örgüt kültürü ile girişimcilik arasında bağ kurmaktadır. Örgütsel kültürde yaklaşımlar farklı olmakla birlikte beş temel ortak noktasının olduğu düşünülmektedir.¹¹³

- Örgütsel kültürler vardır.
- Her örgütsel kültür diğerlerine göre tektir.
- Örgütsel kültür, sosyal olarak inşa edilmektedir.
- Örgütsel kültür, örgüt üyelerine olay ve sembollerin anlamlı olmasını sağlamaktadır.
- Örgütsel kültür, örgütsel davranışa yol gösteren güçlü bir araçtır.

2.2.3. Girişimciliğin Önemi

Girişimcilik, yeni iş ve yeni istihdam alanların yaratılması ve bu sayede ekonomiye canlılık getirilmesi nedeniyle işletme uzmanlarınca önemli bir konu olarak görülmüştür.

Girişimcilik, başta ABD olmak üzere, hemen hemen tüm endüstri dallarında önemlidir. Girişimciliğin özellikle yenilikçilik – icatçılık tarafı, yeni işletmelerin doğup büyümesi ve yeni iş alanlarının yaratılması bakımından önemlidir.¹¹⁴

Girişimcilik konusunda önemli isimlerden biri olan Schumpeter de girişimciliğin dinamik rolü üzerinde durmuştur. Schumpeter, araştırma ve buluşlar yolu ile girişimcilerin üretime getirdikleri yeniliklerin kapitalist sistemin ilerlemesindeki en önemli itici güçlerden biri olduğunu belirtmiştir. Sistemin dinamik aktörleri olarak yenilikçiliğin uygulanması ile ekonomide üretim hacmi, kar ve rekabet artacak; ayrıca düşük maliyetler ve fiyatlar yoluyla işçiler ile tüketiciler fayda göreceklerinden, toplum ilerleme gösterecek ve ekonomik refah ortaya çıkacaktır.¹¹⁵

Girişimciler ekonomik ve toplumsal yaşamda birçok işlev üstlenmektedir. Girişimciliğin önemini vurgulayan bu işlevler şu şekilde maddeleştirilebilecektir.¹¹⁶

¹¹³ Serpil Durgun, “Örgüt Kültürü ve Örgütsel İletişim”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, 2006, s. 117.

¹¹⁴ Özlem Balaban, Yasemin Özdemir, “Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İİBF Örneği” *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt:3, Sayı: 2, 2008, s. 135.

¹¹⁵ Uğur Dolgun, “Schumpeter’e Göre Ekonomik Gelişimde Girişimcinin Dinamik Rolü”, *18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 2007, s. 174.

¹¹⁶ Küçükaltan, a.g.e., s. 25.

- Yeni ürünler ortaya çıkarmak ya da bilinen ürünlerin niteliğini değiştirmek
- Yeni üretim yöntemleri geliştirip uygulamak
- Endüstride yeni ve gelişmiş örgütlenmelere gitmek
- Yeni pazarlara açılmak
- Yeni girdi kaynakları bulmak
- Yönetim ve çalışanlar arasındaki ilişkileri artırmak
- İşletme ile kamu ve devlet arasındaki ilişkileri geliştirmek

Girişimcilik, rekabet açısından da son derece önemlidir. Girişimciler, ister yeni firma kursun, isterse mevcut bir firmayı yeniden organize etsin, verimliliği arttırmaktadır. Diğer firmaları da, rakiplerinin artan verimliliği nedeniyle, kendi verimliliklerini arttırmaya ve yenilik yapmaya zorlamakta ve rekabetçi baskıyı arttırmaktadır. Artan verimlilik ve rekabet ise tüketici için daha çok tercih ve daha düşük maliyet anlamına gelmektedir.¹¹⁷

Firmaların ayakta kalabilmeleri için mutlak surette yenilikçi faaliyetlerde bulunmaları, rakipleriyle rekabet edebilmeleri, pazarda öncü olmaları, gerektiğinde de risk alabilmeleri gerekmektedir. Girişimcilik konusu, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş ile birlikte daha da önem kazanmıştır. Yapılan araştırmalar G-7 olarak adlandırılan ülkelerdeki ekonomik büyüme ile girişimcilik düzeyi arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.¹¹⁸ Bu nedenle bir ülkenin gelişmesi ve kalkınmasının sahip olduğu girişimci sayısı ile doğru orantılı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sayı arttıkça gelişme ve kalkınma seviyesi de artmakta ya da tersi durumda azalmaktadır. Uluslararası girişimcilik endeksinde baz olarak alınan 100 yetişkin içinde şirket kuranların sayısına bakıldığında, Türkiye’de her 100 yetişkin içerisinde 4,6 kişinin şirket kurduğu ve bu performansla Türkiye’nin 29. sırada kendisine yer bulduğu görülmektedir. Bu sayı Meksika’da 18,7, İrlanda’da 12 ve ABD’de 11,7’dir.¹¹⁹

Girişimciliğin son dönemde öneminin artmasının birçok sebebi olmasına rağmen, bazı süreçler daha çok ön plana çıkmıştır. Buna göre;¹²⁰

¹¹⁷ *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Özel Girişimciliğe Yönelik Devlet Politikaları*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 2010, s. 20.

¹¹⁸ Güney, a.g.e.,s. 12.

¹¹⁹ İbrahim Aydın, “Girişimcilik ve KOBİ’ler”, *18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2007, s. 19.

¹²⁰ TÜSİAD, a.g.e.,2002, s. 40.

- İstihdam sorununun artması
- Yeni ekonominin gittikçe güçlenmesi ile değişen ekonomik yapı
- Ekonomi ve işletme alanlarında teorik gelişmeler ve girişimciliğin genel kabulü girişimciliğin ön plana çıkmasında etkili olmuştur.

Türkiye özelinde de değerlendirdiğimizde girişimciliğin öne çıkan önemi şu şekilde ifade edilebilecektir: ¹²¹

- Türkiye’de özelleştirme ancak girişimciliğin başarısı ve etkinliği ölçüsünde gerçekleşebilir. Devlet kuralları koyan bir kurum olduğu için, piyasada kendisiyle rekabet etmesi imkânsızdır, ekonomide devletin hâkim olması piyasada rekabetin bulunmaması anlamına gelir. Devletin görevi, piyasada tam rekabetçi bir ortamın kurulmasını sağlamak olmalıdır, böylece devletin üretmekte olduğu mal ve hizmetleri girişimciler üretmeye başlayacaktır.
- Kamuda aşırı istihdamın istenen düzeye indirilip, ücretlerin arttırılabilmesi girişimcilik iklimine bağlıdır. Kamu personeli, kendi işlerini kurmaları yönünde teşvik edilmelidir. Bunların sonucunda kamu hizmetlerinin kalitesi ve verimliliği de artmış olur.
- Türkiye’de teknolojik gelişme girişimciler sayesinde gerçekleştirilebilir. Araştırma kurumları, üniversiteler ve diğer AR-GE kuruluşları ne kadar üretken olursa olsun, geliştirdikleri yeni teknolojilerin hayata geçirilmesi girişimcilere bağlıdır. Girişimciler, teknolojik buluşları hayata geçirdikçe bilim ve teknoloji ilerlemeye devam edecek, aksi takdirde duraklama ve gerileme olacaktır.
- Türkiye’de istihdamın sağlanıp işsizlikle mücadele etmenin en etkin yolu kişilerin kendi işlerini kurmalarından yani girişimcilikten geçer.
- İşsizlikle birlikte gelir yetmezliği de ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun çözümü de girişimcilik ile ilgilidir.
- Ülke kalkınmasının anahtarı yerel potansiyellerin değerlendirilmesine, etkin kullanımına bağlıdır. Bunun sağlanabilmesi için de girişimcilik teşvik edilmelidir.

¹²¹ Mahmut Tekin, *Girişimcilik*, Damla Yayınları, Konya, 1999, s. 17.

2.2.4. Girişimcilik Türleri

Girişimcilik çok farklı sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Literatürde en fazla yer verilen sınıflandırmalar; bağımsız girişimcilik, iç girişimcilik, kurumsal girişimcilik, profesyonel girişimcilik, teknik girişimcilik, girişimci girişimciliği, çevreci girişimcilik ve girişimcilik sahipliğine göre yapılan girişimcilik türleridir.

2.2.4.1. Bağımsız Girişimcilik

Bağımsız bir şekilde girişimciliği, orijinal haliyle ilk defa oluşturan yeni girişimciliktir. Bu girişimcilik sınıflandırmasında girişimcilerin öncelikle kendi güç, yetenek, algı, sezgi, beceri, ustalık, deneyim, bilgi gibi yetilerine dayanarak hayallerini gerçekleştirmek üzere eyleme geçtikleri ve ilk defa sıfırdan başlayarak kurulan girişimlerdir. İlk defa ve orijinal olma özelliği bu girişimciliğin tanımlanmasında belirleyici ve ayırt edici etmendir.¹²²

2.2.4.2. İç Girişimcilik

En genel ifade ile iç girişimcilik, bir organizasyon içerisinde klasik girişimci gibi davranma ya da davranmaya özendirilme işidir. İç girişimcilik kavramı, literatürde ilk kez Gifford ve Elizabeth Pinchot tarafından 1976 yılında kullanılmıştır. Yazarlar, oluşturdukları ilk modelde iç girişimcinin yapmak istediği çalışmalarda risk üstlenebileceğini belirtmişler ve elde edilecek getirinin bir kısmını ödül olarak alabileceğini, kalan kısmını da iç girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesinde kullanabileceğini ortaya koymuşlardır. İsveç'te uygulanan yöntemin başarılı olması ile 1985 yılında İç Girişimcilik kitabını yayımlamışlardır.¹²³

İç girişimcilik ilk kez 1992 yılında The American Heritage Dictionary'de "bir fikri büyük bir işletmede risk üstlenme ve yenilik yolu ile kar yaratan ürüne dönüştüren kişi olarak tanımlanmıştır.¹²⁴ Ağca ve Kurt ise kavramı faaliyet halindeki organizasyonlardaki girişimcilik olarak ele almıştır.¹²⁵ Daha geniş bir tanımlamada da iç girişimcilik "mevcut bir organizasyon içinde yenilikçi fikirleri somut gerçeklere dönüştürme sürecinde bağımsız hareket etme niyetlerinin ve alışılmışın dışındaki yeni alışkanlıklarla ilgili davranışların amaçlandığı ve sergilendiği girişimcilik

¹²² Seyfi Top, *Girişimcilik Keşif Süreci*, Beta Yayınları, İstanbul, 2006, s. 8.

¹²³ Başar ve Tosunoğlu, *a.g.e.*, s. 125.

¹²⁴ Başar ve Tosunoğlu, *a.g.e.*, s. 125.

¹²⁵ Veyssel Ağca ve Mustafa Kurt, "İç Girişimcilik ve Temel Belirleyicileri: Kavramsal Bir Çerçeve", *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı 29, Temmuz Aralık 2007, s. 86.

eğilimleri” olarak belirtilmiştir. ¹²⁶Pinchot ise iç girişimciliği herhangi bir fikrin uygulama sorumluluğunun üstlenilmesi olarak ele almıştır. Ona göre iç girişimcilerin illa yeni ürün ve hizmetlerin mucidi olmalarının gerekmemekte; ancak iş fikirlerini veya ilk örnekleri karlı hale getirmede yetenekli oldukları görülmektedir. ¹²⁷Pinchot iç girişimciliği hayalperest herhangi bir kişinin ya da kişilerin yaptığı iş olarak iç girişimcilik rekabet avantajı sağlanması konusunda önemli bir araç olarak değerlendirmektedir. Bunun temel nedeni kavramın örgütlerde karlılığı, stratejik yenilenmeyi, bilgi kazanımını ve uluslararası başarı için harekete geçmeyi vurgulamasıdır. ¹²⁸ Yoğun rekabetin hâkim olduğu belirsiz ve karmaşık piyasa koşullarının hakim olduğu bir ortamda, sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmenin yolu rekabet edebilmekten geçmektedir. Başka bir ifade ile sadece yenilik yapan örgütler, pazar değişimine uyum sağlayarak, müşteri bağlılığı sağlayabilen güçlü bir pazar odağı geliştirebilirler. Bir örgütün yenilik yapmasının motoru ise iç girişimciliktir. ¹²⁹

Genel bir değerlendirme yaptığımızda iç girişimciler, yeni yatırımları, buluşları, fikirleri ve davranış biçimlerini geliştirip, bu yenilikleri ürünlerde, hizmetlerde, yönetim programlarında, yeni plan ve programlarda kullanabilen kişilerdir. İç girişimciler; KOBİ’lerde veya büyük ölçekli organizasyonlarda girişimcilik faaliyetlerinde bulunabilmekte; kurulmuş işletmelerde yönetimde, satışta ya da üretimde yeni ve değişik yöntemleri geliştirmektedir. Bu durum, kurulu düzende var olan organizasyonların vizyonunu değiştirme ya da yeni ve değişik kollara yayılmak şeklinde olabilmektedir. ¹³⁰ İç girişimcilik örgüt içerisinde olanla olması gereken arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Her örgütün girişimcilik süreci içerisinde karşı karşıya kalacağı unsurlar farklı olabilecektir. Bunun dışında girişimcilik olgusu temelinde değer yaratmak amacıyla çevredeki fırsatları fark etme ve bir örgüt içerisinde kaynaklarla fırsatları yaratıcı bir biçimde bir araya getirme düşüncesi yatmaktadır. Bu nedenle girişimcilik sürecinde fırsat, kaynak ve örgüt şeklinde üç temel olgu etkileşim içerisinde ve sürecin merkezinde ise değer yaratmak amacıyla bu üç temel unsuru bir araya getiren örgüt içi girişimcilik yer almaktadır. ¹³¹

¹²⁶ Ağca ve Kurt, *a.g.e.*, s. 89.

¹²⁷ Veysel Ağca ve Durmuş Yörük, “Bağımsız Girişimcilik ve İç Girişimcilik Arasındaki Farklar: Kavramsal Bir Çerçeve”, *Afyon Kocatepe İİBF Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 2006, s. 162.

¹²⁸ Atılhan Naktiyok ve Sabahat Bayrak Kök, “Çevresel Faktörlerin İç Girişimcilik Üzerine Etkileri”, *Afyon Kocatepe İİBF Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 2006, s. 80.

¹²⁹ Naktiyok ve Kök, *a.g.e.*, s. 80.

¹³⁰ Başar ve Tosunoğlu, *a.g.e.*, s. 126.

¹³¹ Naktiyok ve Kök, *a.g.e.*, s. 81.

2.2.4.3. Kamu Özel Sektör Girişimciliği

Literatürde en fazla yer verilen sınıflandırmalardan biri de girişimcilik sahipliğine göre yapılan sınıflandırmadır. Buna göre girişimcilik sermayesinin tamamının şahıslara göre olmasına göre özel girişimcilik, sermayenin tamamının kamuya ait olmasına göre kamu girişimciliği ve hem kamu hem özel sermayeye dayalı olarak karma girişimciliktir. Kamu girişimciliği sahip olduğu özelliklere bağlı olarak özel girişimcilikten farklı bir yapıya sahiptir. Kamu girişimciliğinin literatürde net olarak tanımlanmasında ortaya çıkan farklılıklar, bu girişimciliğin daha çok amacı üzerinde yoğunlaşmalara yol açmıştır. Bu bağlamda, kamu kesiminin mülkiyeti, yönetimi ve denetimi altında olan piyasa malı niteliğindeki özel malları üreten girişimler olarak tanımlanabilecek kamu girişimciliğinde temel amaç sosyal faydanın sağlanması olarak ifade edilmiştir.¹³²

2.2.4.4. Profesyonel Girişimcilik

İşletmelerin işletme içerisinde uzman bir kişiye veya işletme dışından işinin ehli bir kişiye devredilmesi veya satılmasıdır. Profesyonel boyutta bir girişimci işletmeyi terk ederken bir diğer yeni girişimci işletmeyi devir almaktadır.¹³³ 80 sonrası ekonomik durgunluğun etkisi ile girişimciler işletmelerini yeniden yapılandırarak yeni teknoloji ve yeni yönetim becerileri ile donatılıp, büyük ekonomik kaybın önüne geçme çabaları sırasında yaygınlık kazanmıştır. Büyük işletmeler ve özellikle iyi yönetilemeyen KOBİ'lerin önceden kendilerinin yürüttüğü faaliyetlerin birini, birkaçı veya bazılarını o bölümleri ile birlikte etkin bir değişimin ve esneklik faktörünün yeniden kazandırılmasının, odaklanmanın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan farklı girişimciliktir.¹³⁴

2.2.4.5. Teknik Girişimcilik

Teknik girişimcilik yenilik ve ar-ge faaliyetlerinin finanse edilmesini ve yönetilmesini içine alan ve daha çok teknolojik alanda bir ekip girişimciliğidir. Genellikle yüksek teknolojiye sahip, tahsil düzeyleri yüksek, bilgili ve deneyimli

¹³² Esra S. Demircan, "Girişimci Sıfatıyla Devlet: 1980 Sonrası Türkiye Analizi", *18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 2008, s. 37-38.

¹³³ Top, a.g.e., s. 12.

¹³⁴ Top, a.g.e., s. 14.

girişimcilerin projelerine yapılan yatırımları kapsamaktadır. Teknik kökenli kişilerin kendi kariyerlerini doğru şekilde kullandıkları girişimcilik türüdür.¹³⁵

2.2.4.6. Kurumsal Girişimcilik

Kurumsal girişimcilik 1929 ekonomik krizi ve İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar süren olağanüstü durumlar nedeni ile ortaya çıkmıştır ve ekonomik avantajları nedeniyle sonraki dönemlerde de sürmüştür. Genel olarak büyük işletmelerin ve küçük işletmelerin kendi aralarında küçük girişimcileri organize eden üst girişimciliği ifade etmektedir. Daha çok olağanüstü koşulların gerekli kıldığı bir model olan kurumsal girişimciliğin iki temel amacı vardır. Birincisi ekonomik koşullardan etkilenen KOBİ'lere destek olmak ve onların ayakta kalmalarını sağlamak; ikincisi ise ülkenin ekonomik çıkarlarını uzun dönemli olarak garanti altına alacak yeni girişimlerin kurulmasını kolaylaştırmaktır.¹³⁶

Literatürde kabul edildiği haliyle kurumsal girişimcilik, işletmelerin performans ve büyüme amacıyla çevredeki fırsatları değerlendirerek risk alma, inovasyon, proaktivite ve rekabetçiliğe yönelik eğilim ve davranışların bütünüdür. Diğer bir ifadeyle bir işletmenin karar alma biçimlerine, yöntemlerine ve uygulamalarına bağlı olan temel girişimci özelliklerini sergileyen bir tür stratejik oryantasyondur. Bu stratejik oryantasyon ile birlikte oluşturulabilen girişimci kurum kültürü, mensuplarının bireysel yada takım halinde risk(ler) alarak yeni atılımlarda bulunmasına, yenilikler yapmasına yeni yetenekler kazanmasına böylece hem bireysel hem takım hem de işletme performansı artışına bunun doğal bir sonucu olarak da rekabette sürekliliğe fayda ve katkı sağlayacaktır.¹³⁷

işletmeler için küresel rekabet ortamında ayakta kalmanın yolu rekabet üstünlüğünü ele geçirebilmekten geçmektedir. Bu nedenle işletmeler, hızla artan küresel rekabet ortamına uyum sağlamak için öncelikle kurumsal kimliklerini oluşturmaktadır. Ardından ise girişimci hamleler ile süratle değişen pazar koşulları karşısında rekabet avantajı elde etmeye ve bu avantajlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar.

Özellikle, kurumsal işletmelerin rekabet çevrelerindeki fırsatları değerlendirmek girişimci bir kimlik kazanılmasının yapıtaşını oluşturmaktadır.

¹³⁵ Top, a.g.e., s. 14.

¹³⁶ Top, a.g.e.,s. 12.

¹³⁷ Çağrı Bulut vd., "Kurumsal Girişimcilik: Kavramsal Yapı Üzerine Bir Araştırma" *Yaşar Üniversitesi*, Cilt: 3, Sayı: 10, 2008, s. 1393.

Fırsatları değere çevirebilen bu örgütsel davranış biçimi, literatürde "Corporate Entrepreneurship" olarak genel kabul görmekte ve dilimize kurumsal girişimcilik olarak çevrilmektedir. Kurumsal girişimcilikte amaç, hızla değişen pazarlarda ortaya çıkan fırsatlardan faydalanabilen ve özellikle rekabet çevresini şekillendirebilecek güçte dinamik, esnek, yenilikçi ve rekabetçi bir örgüt yapısı oluşturulmasıdır. Ayrıca, rekabet avantajının kazanılması ve sürdürülebilirliği yine kurumsal girişimcilik ile sağlanabilmektedir.

Edinilen bu yenilikçi ve kurumsal karakter sayesinde, yeni ticari faaliyet alanlarının oluşturulması, ulusal ve uluslararası pazarlardan yeni gelir kanallarının elde edilmesini de kurumsal girişimcilik sağlamaktadır. Çünkü günümüzde rekabet avantajı, ölçek ekonomileri ve verimlilikten ziyade bir işletmenin rakiplerine göre daha girişimci olup rekabet ortamında avantaj sağlayan yeni bir pozisyon almasıyla kazanılmaktadır. Fırsatları değerlendirme yetenekleri zayıflayan işletmelerdeki yöneticiler ise, kuruluş aşamasındaki işletmenin girişimci ruhunu tekrar geri kazanmak için dış çevreye uyum sağlamak, hatta rakipleri takip etmekten öte inovasyon ile yeni pazarlara ulaşmayı arzu etmekte ve bir sürdürülebilir etkinlik ve verimlilik döngüsü içine girmek istemektedir.

Kurumsal girişimcilik genel anlamda üzerinde anlaşılmış bulunan üç temel unsurdan oluşmaktadır: İnovasyon, risk alma ve proaktivite. Kurumsal girişimcilik genel olarak inovasyon, risk alma ve proaktivite eğilimlerinin toplamı olarak görülmektedir.¹³⁸

Kurumsal girişimciliğe ulaşmak isteyen yöneticilerin amaçları; yeni atılımlarda bulunulması, yeni pazarların oluşturulması, yeni temel yetkinliklerin edinimi ve inovasyona dayalı rekabet avantajının kazanılmasıdır. Bu şekilde, girişimci yöneticiler, kurumlarının finansal performanslarının ve öz kaynaklarının güçlenmesi ile büyümeyi sağlarken, çalışanlarına sunacakları girişim ortamı ile de onların iş tatminlerini ve motivasyonlarını artırmayı başarabileceklerdir. Bu açıdan bakıldığında, hem finansal hem de insan kaynakları performansına etkileriyle kurumsal girişimcilik, örgütün uzun vadeli rekabet avantajına ve sürekliliğine de eşsiz bir katkı sağlamaktadır.

¹³⁸ Kurumsal girişimcilik hakkında ayrıntılı bilgi için bkz, "Kurumsal Girişimcilik: Kavramsal Yapı Üzerine Bir Araştırma" <http://journal.yasar.edu.tr/wp> (24.07.2014)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MESLEKİ YÖNELİM VE GİRİŞİMCİLİĞE İLİŞKİN FARKINDALIK DÜZEYİNE YÖNELİK UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma, lise öğrencilerinin mesleki yönelim farkındalık düzeylerinin ve girişimciliğe yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu ana amacın yanı sıra, çalışmanın alt amaçları öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve anne – babalarının öğrenim durumu ile gelir düzeylerine göre mesleki yönelim farkındalık düzeylerinin ve girişimciliğe yönelik görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesidir.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini tüm Türkiye’de öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmaktadır. Ancak bu evrene ulaşmanın çok büyük zaman harcayacağı ve maliyetli olacağı gerçeği ile tüm liselere ulaşmanın ve anket için izin almanın imkansız oluşundan dolayı araştırma, bir örneklem üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini, İstanbul İlindeki Ekrem Cevahir Anadolu İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören toplam 137 kişilik dokuzuncu sınıf ve son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma amacıyla 23 ifadeli mesleki yönelim ölçeği ile 16 ifadeli girişimcilik ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca demografik özelliklere yönelik 5 soru ile birlikte toplam 44 soru ve ifadeden oluşan anket formu meydana getirilmiştir. Araştırma, bu anket formu ile toplanan veriler ile sınırlıdır. Verilerin sınırlı oluşundan dolayı genellenemez.

3.4. Araştırmanın Hipotezi

Bu çalışmada öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve anne – babalarının öğrenim durumu ile gelir düzeylerine göre mesleki yönelim farkındalık düzeylerinin ve girişimciliğe yönelik görüşlerinin farklılığı test edilecektir.

Bu amaçla geliştirilen hipotez şu şekildedir:

H₁: Öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve anne – babalarının öğrenim durumu ile gelir düzeylerine göre mesleki yönelim farkındalık düzeylerinin ve girişimciliğe yönelik görüşlerinin arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

3.5. Araştırmanın Yöntemi ve Verilerin Uygulanması

Araştırma amacıyla toplanan veriler, SPSS 20.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle araştırma amacıyla kullanılan anket formunda yer alan ifadelerden olumsuz anlam içeren ifadeler, ters kodlama yapılarak olumlu anlam içerecek şekilde analize dahil edilmiştir. Ardından, araştırmanın amacına uygun olarak güvenilirlik analizi, frekans analizi, t testi ve ANOVA analizleri uygulanmıştır.

3.6. Araştırmanın Bulguları

Bu kısımda araştırmanın bulgularına yer verilecektir.

3.6.1. Demografik Özellikler

Araştırmaya katılanların;

- Yüzde 94,9'u kadın, yüzde 5,1'i erkektir.
- Yüzde 81'i 9. Sınıf, yüzde 19'u ise 12. Sınıf öğrencisidir.
- Yüzde 83,2'sinin annesi ilkokul mezunu, yüzde 13,9'unun lise mezunu, yüzde 2,9'unun ise üniversite mezunudur.
- Yüzde 73,7'sinin babası ilkokul mezunu, yüzde 23,4'ünün lise mezunu, yüzde 2,9'unun ise üniversite mezunudur.
- Yüzde 39,4'ünün ailesi 1000 ila 1500 TL arası gelire sahipken, yüzde 22,6'sı 1500 ila 2000 TL, yüzde 20,4'ünün 2000 TL'den fazla ve yüzde 17,5'inin ise 1000 TL'den az geliri bulunmaktadır.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

CİNSİYET	FREKANS	YÜZDE
Erkek	7	5,1
Kadın	130	94,9
Toplam	137	100,0
SINIF		
9.Sınıf	111	81,0
12.Sınıf	26	19,0
Toplam	137	100,0
ANNE ÖĞRENİM		
İlköğretim	114	83,2
Lise	19	13,9
Üniversite	4	2,9
Toplam	137	100,0
BABA ÖĞRENİM		
İlköğretim	101	73,7
Lise	32	23,4
Üniversite	4	2,9
Toplam	137	100,0
GELİR		
0-999 TL	24	17,5
1000-1499 TL	54	39,4
1500-1999 TL	31	22,6
2000 TL ve üzeri	28	20,4
Toplam	137	100,0

3.6.2. Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik değeri, tekrar tekrar yapılan ölçümlerde aynı sonuca ulaşılma derecesinin bir göstergesidir. Bu nedenle anket soruları, güvenilirlik analizine tabi tutulmaktadır. Güvenilirlik analizinde Cronbach's Alfa katsayısından yararlanılmaktadır. İlgili katsayı 0 ile 1 arasında bir değer alır ve 1'e yaklaştıkça anketin güvenilirliği artar. Katsayının 0,70'in üzerinde olduğu durumlarda anketin

güvenilir bir anket olduğu yorumu yapılmaktadır.¹³⁹ Yapılan analiz sonucunda anket formunun mesleki yönlendirme bölümünün güvenilirlik katsayısı 0,819, girişimcilik bölümünün güvenilirlik katsayısı ise 0,855 olarak bulunmuştur. Anket bu haliyle oldukça güvenilir sonuçlar vermektedir.

Tablo 2: Güvenilirlik Katsayıları

	Cronbach's Alpha	N
Mesleki Yönlendirme	0,819	23
Girişimcilik	0,855	16

3.6.3. Frekans Analizleri

Bu kısımda frekans analizlerine yer verilecektir.

3.6.3.1. Mesleki Yönelim

Yapılan frekans analizi sonucunda katılımcıların;

En olumlu görüş bildirdikleri ifade 4. ifade olan “Gelecekteki mesleğimi ben belirleyeceğime göre, bu konuda gerekli bilgiyi edinmek için benim harekete geçmem gerektiği düşüncesindeyim” ifadesidir. Dolayısıyla katılımcıların çoğunluğunun meslek konusunda sorumluluk duygusuna sahip olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

En olumsuz görüş bildirdikleri ifade ise 23. ifade olan “Tercih ettiğim meslekleri tanıtı toplantılara katılıyorum” ifadesidir. Görüldüğü üzere ne yazık ki katılımcı öğrenciler, tercih ettikleri meslekleri daha fazla tanımak için yeterli çaba sarf etmemektedir.

Ayrıca katılımcı öğrencilerin çoğunluğu;

- Meslek seçimlerini ailelerine bırakmak istememektedir. (Ortalama 4,23 Standart Sapma 1,118)

¹³⁹ Necmettin Cihangiroğlu ve Arkadaşları, “Kararlara Katılım ile Örgütsel Adalet Algıları Arasındaki İlişkinin Analizi: Doktorlar Üzerinde Bir Araştırma” *III. Uluslararası Sağlıkta Performans ve Kalite Kongresi*, Poster Bildirileri Kitabı, Ankara, 2011, s. 85.

- Şimdiden meslek tercihleri üzerinde düşünmeyi gereksiz bulmaktadır.(Ortalama 4,15 Standart Sapma 1,141)
- Kimsenin onu kendisinden daha iyi tanıyamayacağı için meslek seçimi konusunda sorumluluğun kendine ait olduğunu düşünmektedir. (Ortalama 4,14, Standart Sapma 1,044)
- Yeteneklerine uygun olduğunu düşündüğü meslekleri incelemektedir. (Ortalama 3,87, Standart Sapma 1,077)
- Hangi mesleği seçeceği konusunda sadece ailesinin tavsiyelerini dikkate almak istememektedir. (Ortalama 3,89 , Standart Sapma 1,148)
- Ailesinin istediği mesleği seçmek istememektedir. (Ortalama 3,82 Standart Sapma 1,126)
- Meslekleri daha iyi tanımak için bu konuda yazılan kaynak kitap olup olmadığını araştırmaktadır. (Ortalama 3,54 ,Standart Sapma 0,970)
- Meslek seçiminde çok faktör olduğundan işi olurlarına bırakmak istemektedir. (Ortalama 3,76, Standart Sapma 1,173)
- Üniversite sınavına hazırlanmanın daha önemli olduğunu düşünmektedir. (Ortalama 3,62, Standart Sapma 1,290)
- Meslekleri tanıtan kaynak kitapları okumaktadır. (Ortalama 3,50, Standart Sapma 1,079)
- Kendisine uygun meslekler olduğunu düşünmektedir. (Ortalama 3,66, Standart Sapma 1,389)
- Hangi mesleğin kendisine uygun olduğunu büyüklerin bilemeyeceğini düşünmektedir. (Ortalama 3,52 Standart Sapma 1,323)
- Mesleki tercihlerinde sık sık değişiklik yapmaktadır. (Ortalama 3,36, Standart Sapma 1,265)

Buna karşılık katılımcı öğrencilerin çoğunluğu,

- İlgi duyduğu birçok meslek içerisinde hangisini seçeceğine karar verememektedir. (Ortalama 2,92 Standart Sapma 1,404)
- Yeteneklerini nasıl tanıyabileceğini bilememektedir. (Ortalama 2,88 Standart Sapma 1,331)
- Meslek seçimi konusu açıldığında içini bir sıkıntı kapladığını belirtmektedir. (Ortalama 2,99 Standart Sapma 1,359)

Tablo 3: Mesleki Yönelim Frekans Analizi

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM	ORTALAMA	ST.SAPMA
A1	2,9	13,9	21,2	50,4	11,7	3,54	,970
A2	4,4	16,1	21,2	42,3	16,1	3,50	1,079
A3	10,9	11,7	21,9	25,5	29,9	3,52	1,323
A4	4,4	4,4	3,6	28,5	59,1	4,34	1,045
A5	3,6	3,6	15,3	29,9	47,4	4,14	1,044
A6	5,1	4,4	9,5	24,8	56,2	4,23	1,118
A7	8,8	7,3	16,8	27,0	40,1	3,82	1,277
A8	4,4	8,8	21,2	32,1	33,6	3,82	1,126
A9	8,0	21,9	21,2	30,7	18,2	3,29	1,226
A10	17,5	23,4	17,5	25,5	16,1	2,99	1,359
A11	13,1	5,1	24,1	17,5	40,1	3,66	1,389
A12	15,3	19,0	16,8	23,4	25,5	3,25	1,418
A13	20,4	23,4	17,5	21,2	17,5	2,92	1,404
A14	18,2	25,5	21,2	20,4	14,6	2,88	1,331
A15	4,4	11,7	21,9	27,7	34,3	3,76	1,173
A16	7,3	23,4	17,5	29,2	22,6	3,36	1,265
A17	5,8	4,4	10,2	28,5	51,1	4,15	1,141
A18	8,0	14,6	16,8	28,5	32,1	3,62	1,290
A19	5,8	6,6	16,8	34,3	36,5	3,89	1,148
A20	8,0	21,9	23,4	31,4	15,3	3,24	1,191
A21	4,4	8,0	14,6	42,3	30,7	3,87	1,077
A22	6,6	19,7	38,0	22,6	13,1	3,16	1,093
A23	22,6	38,0	16,1	17,5	5,8	2,46	1,188

3.6.3.2. Girişimcilik

Yapılan frekans analizi sonucunda katılımcı öğrencilerin;

- En olumlu görüş bildirdikleri ifade 3. İfade olan “kendi işini kurup başarısız olanlara yeni bir şans verilmesi gerektiğini düşünüyorum” ifadesidir. (Ortalama 4,15 Standart Sapma 0,969)
- En olumsuz görüş bildirdikleri ifade ise 10. İfade olan “hayatımın sonuna kadar yetecek paraya sahip olsaydım kendi işimi kurmaktansa bankaya yatırır faiziyle yaşardım” ifadesidir. (Ortalama 1,82 Standart Sapma 1,104)

Katılımcıların çoğunluğu;

- İsteddiği şeyleri yapabilecek yeterli enerjiye sahip olduğunu düşünmektedir. (Ortalama 3,95 Standart Sapma 1,038)
- Bir iş kurmak istediğinde ailesi onu yüreklendirmektedir. (Ortalama 3,84 Standart Sapma 1,214)
- Kendi başına iş yapmak istediğinde ailesi onu desteklemektedir. (Ortalama 3,74 Standart Sapma 1,118)
- Geleceği garanti altına almak, kendi işini kurmaktan geçmektedir. (Ortalama 3,30 Standart Sapma 1,140)
- Kimsenin ona bir şey söylemesine gerek yoktur, her işini kendi başına yapmaktadır. (Ortalama 3,34 Standart Sapma 1,060)
- Bir işe başladığında çevresindeki insanları kendisiyle birlikte harekete geçirebilmektedir. (Ortalama 3,09 Standart Sapma 1,162)

Buna karşılık katılımcıların çoğunluğu yetersiz finansman nedeniyle iş kurmanın zor olması, başkalarının aklına gelmeyen şeyleri düşünüp hayata geçirebilme, bir işin fırsatlar sunmasının emniyetli ve garantili olmasından daha önemli olduğu ve tüm birikimini kaybetse de yine aynı işte çalışma konusunda kararsız kalmışlardır.

Tablo 4: Girişimcilik Frekans Analizi

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM	ORTALAMA	ST. SAPMA
B1	10,9	20,4	26,3	32,8	9,5	3,09	1,162
B2	3,6	12,4	19,0	35,8	29,2	3,74	1,118
B3	2,9	2,9	13,9	36,5	43,8	4,15	,969
B4	2,9	5,8	21,2	33,6	36,5	3,95	1,038
B5	5,1	14,6	35,8	29,9	14,6	3,34	1,060
B6	7,3	8,0	14,6	33,6	36,5	3,84	1,214
B7	8,8	18,2	42,3	21,2	9,5	3,04	1,063
B8	5,8	21,2	40,1	24,8	8,0	3,08	1,008
B9	17,5	27,7	36,5	11,7	6,6	2,62	1,106
B10	52,6	26,3	11,7	5,1	4,4	1,82	1,104
B11	21,9	24,8	27,0	21,9	4,4	2,62	1,177
B12	27,0	35,8	23,4	10,9	2,9	2,27	1,068
B13	10,2	24,1	28,5	29,9	7,3	3,00	1,118
B14	15,3	21,9	42,3	11,7	8,8	2,77	1,120
B15	6,6	18,2	29,9	29,2	16,1	3,30	1,140
B16	16,1	31,4	30,7	17,5	4,4	2,63	1,085

3.6.4. İstatistiksel Analizler

Bu kısımda cinsiyet ve sınıf değişkenleri için t testleri, anne ve baba öğrenim durumu ile gelir durumu değişkenleri için ise ANOVA analizlerine yer verilecektir.

3.6.4.1. Cinsiyete Göre T Testleri

Katılımcı öğrencilerin mesleki yönelim ve girişimciliğe yönelik görüşleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir. (Mesleki Yönelim $p=0,824 > 0,05$ ve Girişimcilik $p=0,871 > 0,05$)

Tablo 5: Cinsiyete Göre T Testleri

		Levene		t Testi				
		F	Sig.	t	df	p	Ort. Farkı	St. Hata Farkı
MESLEKİ YÖNLENDİRME	Var. Eşit	,034	,854	,223	135	,824	,04706	,21128
	Var. Eşit Değil			,224	6,668	,830	,04706	,21049
GİRİŞİMCİLİK	Var. Eşit	8,610	,004	-,329	135	,742	-,04650	,14121
	Var. Eşit Değil			-,169	6,141	,871	-,04650	,27568

3.6.4.2. Sınıfa Göre T Testleri

Katılımcı öğrencilerin mesleki yönelim ve girişimciliğe yönelik görüşleri, öğrenim gördükleri sınıfa göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 6: Sınıfa Göre T Testleri

		Levene		t Testi				
		F	Sig.	t	Df	p	Ort. Farkı	St. Hata Farkı
MESLEKİ YÖNLENDİRME	Var. Eşit	,085	,771	-,184	135	,854	-,02180	,11865
	Var. Eşit Değil			-,187	38,449	,852	-,02180	,11642
GİRİŞİMCİLİK	Var. Eşit	1,503	,222	-1,500	135	,136	-,11805	,07867
	Var. Eşit Değil			-1,185	30,598	,245	-,11805	,09960

3.6.4.3. Anne Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Analizleri

Katılımcı öğrencilerin mesleki yönlendirme ve girişimciliğe yönelik görüşleri annelerinin öğrenim durumlarına göre farklılık göstermemektedir. (Mesleki Yönelim p=0,707 ve Girişimcilik p=0,131)

Tablo 7: Anne Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Analizi

ANNE ÖĞRENİM DURUMU		Kareler Top.	df	Ort. Karesi	F	Sig.
MESLEKİ YÖNLENDİRME	Gruplar Arası	,206	2	,103	,347	,707
	Grup İçi	39,837	134	,297		
	Toplam	40,043	136			
GİRİŞİMCİLİK	Gruplar Arası	,536	2	,268	2,068	,131
	Grup İçi	17,361	134	,130		
	Toplam	17,896	136			

3.6.4.4. Baba Öğrenim Durumuna Göre ANOVA Analizleri

Katılımcı öğrencilerin mesleki yönelim ve girişimciliğe yönelik görüşleri, babalarının öğrenim durumuna göre farklılık göstermemektedir. (Mesleki Yönlendirme $p=0,908 > 0,05$ ve Girişimcilik $p=0,157 > 0,05$)

Tablo 8: Baba Öğrenim Durumuna Göre ANOVA

BABA ÖĞRENİM DURUMU		Kareler Top.	Df	Ort. Karesi	F	Sig.
MESLEKİ YÖNLENDİRME	Gruplar Arası	,058	2	,029	,096	,908
	Grup İçi	39,986	134	,298		
	Toplam	40,043	136			
GİRİŞİMCİLİK	Gruplar Arası	,488	2	,244	1,878	,157
	Grup İçi	17,408	134	,130		
	Toplam	17,896	136			

3.6.4.5. Gelir Düzeyine Göre ANOVA Analizleri

Katılımcı öğrencilerin mesleki yönelim ve girişimciliğe yönelik görüşleri ailelerinin gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir. (Mesleki Yönelim $p=0,440 > 0,05$ ve Girişimcilik $p=0,340 > 0,05$)

Tablo 9: Gelir Düzeyine Göre ANOVA Analizi

GELİR DÜZEYİ		Kareler Top.	Df	Ort. Karesi	F	Sig.
MESLEKİ YÖNLENDİRME	Gruplar Arası	,802	3	,267	,906	,440
	Grup İçi	39,241	133	,295		
	Toplam	40,043	136			
GİRİŞİMCİLİK	Gruplar Arası	,444	3	,148	1,129	,340
	Grup İçi	17,452	133	,131		
	Toplam	17,896	136			

SONUÇ

Çalışmanın genelinde de belirttiğimiz gibi meslek seçimi kişilerin hayatlarının en önemli kararlarından biri durumundadır. Hem ekonomik olarak yaşamın idame ettirilmesi hem de kişilerin günlük vakitlerinin büyük bölümünü kapsayacak mesleğin doğru bir biçimde belirlenmesi bu açıdan çok önemlidir. Meslek seçiminde etkili olan faktörlerden biri olan eğitim kurumları da, bu anlamda öğrencilere destek olmak durumundadır. Son yıllarda eğitim kurumlarında mesleki yönlendirme faaliyetleri yanı sıra girişimcilik faaliyetlerinin önemi üzerinde de durulmaya başlanmıştır. Çalışma kapsamında da mesleki yönelim ve girişimcilik kavamları üzerine bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Çoğunluğu 9. Sınıf öğrencisi kız öğrencilerden oluşan, ebeveynlerinin ilkokul mezunu olduğu ve ailesinin aylık gelirin 1000 ila 1500 TL arası olan katılımcılara uygulanan ve oldukça güvenilir sonuçlar verdiği görülen anket çalışmasının sonuçlarına göre;

Katılımcı öğrenciler, meslek seçimleri konusunda, gelecekteki mesleklerini kendileri belirleyeceğine göre bu konuda gerekli bilgi edinmek için kendisinin harekete geçmesi gerektiğini düşünmektedir. Dolayısıyla katılımcı öğrencilerin meslek seçimi konusunda sorumluluk sahibi olduğunu söylemek mümkündür. Ancak yine de tercih ettiği mesleklerin tanıtım toplantılarına katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum her ne kadar yapması gerekenlerin farkında olsalar da, yapmaları gerekenleri yapmadıklarını ya da yeterli çaba sarf etmediklerini ortaya koymaktadır.

Katılımcı öğrencilerin çoğunluğu, meslek seçimleri konusunda sorumluluk sahibi olmalarından da anlaşılabilir gibi, meslek seçimlerini ailelerine bırakmak istemedikleri gibi ailelerinden tavsiye almak da istememektedir. Ayrıca ailelerinin istediği meslekleri seçmeyeceklerini de belirtmişlerdir. Ancak yine de meslek tercihleri üzerinde düşünmeyi gereksiz bulmaktadır.

Sonuçlar birlikte düşünüldüğünde, katılımcı öğrencilerin sorumluluk sahibi olarak meslekleri kendilerinin seçeceklerinin farkında olduğunu, ailelerini meslek seçimine karıştırmamak istediklerini, ancak yine de bu konuda konuşmayı gereksiz bularak yapması gerekenleri yapmadıklarını söylemek mümkündür.

Çalışmadan elde edilen diğer sonuçlara bakıldığında katılımcı öğrencilerin çoğunluğu, yeteneklerine uygun olan meslekleri incelediklerini ve bu konudaki

kaynak kitapları okuduklarını belirtmişlerdir. Kendisine uygun olan mesleği büyüklerinin ve ailesinin bilemeyeceğini düşünmektedirler. Her ne kadar kendilerine uygun bir mesleğin olduğunu düşünseler de, meslek tercihlerinde sürekli değişiklik yapmaktadırlar. Bu da meslek konusunda sorumluluk sahibi oldukları kadar bilinçli olmadıklarını düşündürtebilir. Çünkü yeteneklerini nasıl tanıyabileceklerini bilmemekte ve meslek seçimi konusu açıldığında içlerini bir sıkıntı kapladığını belirtmektedirler.

Katılımcı öğrencilerin girişimciliğe yönelik görüşleri değerlendirildiğinde çoğunluğunun kendi işini kurup başarısız olanlara yeni bir şans verilmesi gerektiğini düşünmekte olduğu görülmüştür. Ayrıca hayatlarının sonuna kadar yetecek paraları olsa dahi parayı faize yatırmayacaklarını belirtmişlerdir.

Katılımcı öğrenciler, istediği şeyleri yapabilecek yeterli enerjiye sahip olduklarını düşünmektedir. Bir iş kurmak istediklerinde aileleri yüreklendirmekte, kendi başına bir şeyler yapmaya çalıştığında ailesinden destek görmektedir. Geleceklerini garanti altına almanın yolunun kendi işlerini kurmaktan geçtiğini düşünmektedirler.

Katılımcıların bu görüşlerinin, cinsiyet, sınıf, anne ve baba öğrenim durumu ile ailesinin gelir düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan testlerin tamamında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Dolayısıyla katılımcıların bu görüşleri, cinsiyet, sınıf, ebeveyn öğrenim durumu ile gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

Katılımcı öğrencilerin mesleki yönelim ve girişimcilik konusunda mesleklerini kendileri belirleyecekleri konusunda sorumluluk sahibi olmalarına rağmen, bilinç düzeylerinin yeterli olmadığı ve meslek seçimi konusunda yapmaları gerekenleri yapmadıkları ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak öğrencilerin meslek seçimi konusunda bilinçli olmadıkları görülmektedir. Çünkü yeteneklerini nasıl tanıyabileceklerini bilmemektedirler. Bu noktada yapılması gereken sadece rehber öğretmenler değil tüm öğretmenler olarak bir bütün şekilde ortak kararlar alıp öğrencilerin yetenek, ilgi ve tutumlarını keşfetmelerine yardımcı olmaktır. Öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmesi sağlanmalıdır. Ortaöğretimde girişimcilikle alakalı dersler uygulanmalı ve projeler geliştirilmelidir. Yaz aylarında ilgi duyduğu iş alanında çalışabileceği staj programlarına katılıp deneyim kazanabileceği ortamlar yaratılmalıdır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- BAKIRCIOĞLU Rasim, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, 1972.
- BAŞARAN İbrahim Ethem, Türkiye Eğitim Sistemi, Yargıcı Matbaası, Ankara, 1996.
- GÜNEY Semra, Aile İşletmelerinde Güncel Konu ve Sorunlar, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2008.
- HALE William, Türkiye'de Ordu ve Siyaset, çev. Ahmet Fethi, Hil Yayınları, İstanbul, 1996.
- KEPÇEOĞLU Muharrem, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1989.
- KUZGUN Yıldız, Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımalarına Etkisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982.
- KUZGUN Yıldız. (ed), İlköğretimde Rehberlik, Nobel Yayınları, Ankara, 2002.
- MEB, Girişimcilik El Rehberi, MEB Yayını, Ankara, 2010.
- ÖZCAN Ali Osman, Ülkemiz İçin İsbetli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985.
- ÖZGÜVEN İbrahim Ethem, Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Pdrem Yayınları, 2. baskı, Ankara, 2000.
- SELÇİKOĞLU Şükrü, Rehberlik ve Psikolojik Kılavuzluk, Üçgen Yayınları, Ankara, 1968.
- TAN Hasan, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, 6. Baskı, Alkım Yayınları, İstanbul
- TEKİN Mahmut, Girişimcilik, Damla Yayınları, Konya, 1999.
- TEMEL Fulya ve AKSOY Ayşe (ed.), Ergen Gelişimi ve Yetişkinliğe İlk Adım, Nobel Yayınları, Ankara, 2001.
- TOP Seyfi, Girişimcilik Keşif Süreci, Beta Yayınları, İstanbul, 2006.
- TÜSİAD, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Özel Girişimciliğe Yönelik Devlet Politikaları,

İstanbul: TÜSİAD Yayınları, 2010.

TÜSİAD, Türkiye’de Girişimcilik, TÜSİAD Yayını, İstanbul, 2002.

UYSAL Şefik, Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri, Ankara Üniversitesi Fakültesi Yayınları, Ankara, 1970.

YEŞİL YAPRAK Binnur, Eğitimde Rehberlik Hizmetleri, Nobel Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2002.

MAKALELER

AĞCA Veysel ve KURT Mustafa, “İç Girişimcilik ve Temel Belirleyicileri: Kavramsal Bir Çerçeve”, Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı 29, Temmuz Aralık 2007.

AĞCA Veysel ve YÖRÜK Durmuş. “Bağımsız Girişimcilik ve İç Girişimcilik Arasındaki Farklar: Kavramsal Bir Çerçeve”, Afyon Kocatepe İİBF Dergisi, Cilt 8, Sayı 2, 2006.

ARICI Nursal ve YEKTA Mustafa. “Mesleki ve Teknik Eğitimde Çoklu Ortam Araçları Kullanılmış Web Tabanlı Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi”, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı. 1, Yıl. 2005.

AYDIN İbrahim. “Girişimcilik ve KOBİ’ler”, 18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2007.

AYTAÇ Ömer, “Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif”, DÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 15, Ağustos 2006.

BALABAN Özlem, ÖZDEMİR Yasemin. “Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İİBF Örneği” Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt:3, Sayı: 2, 2008.

BAŞAR Mehmet, TOSUNOĞLU Tuğberk. “Değer Yaratımında İç Girişimciliğin Değişen Boyutu: Bilgi Girişimcilerinin Rolü”, 18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2006.

BİNİCİ Hanifi ve ARI Necdet. “Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar”, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt. 24, Sayı. 3, 2004.

BOZGEYİKLİ Hasan. “Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi”,

- Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı. 11, Yıl. 2004.
- BULUT Çağrı, FİŞ Ahmet Murat, AKTAN Bora ve YILMAZ Senem, "Kurumsal Girişimcilik: Kavramsal Yapı Üzerine Bir Araştırma" *Journal of Yasar University*, Cilt: 3, Sayı: 10, 2008.
- CAN Gürhan. "İlköğretimde Rehberlik", Eğitim Biliminde Yenilikler, Ayhan Hakan (ed), *Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir*, 1998.
- CERİT Yusuf vd, "Üniversite Seçiminde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Görüşleri", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı. 173, Kış 2007.
- CİHANGİROĞLU Necmettin ve arkadaşları, "Kararlara Katılım ile Örgütsel Adalet Algıları Arasındaki İlişkinin Analizi: Doktorlar Üzerinde Bir Araştırma" *III. Uluslararası Sağlıkta Performans ve Kalite Kongresi*, Poster Bildirileri Kitabı, Ankara, 2011.
- ÇAKIR Mehmet Ali, "Mesleki Karar Envanterinin Geliştirilmesi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt. 37, Sayı. 2, Yıl. 2004.
- DEMİRCAN Esra S. "Girişimci Sıfatıyla Devlet: 1980 Sonrası Türkiye Analizi", *18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 2008.
- DOLGUN Uğur. "Schumpeter'e Göre Ekonomik Gelişmede Girişimcinin Dinamik Rolü", *18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 2007, s. 174.
- DURGUN Serpil. "Örgüt Kültürü ve Örgütsel İletişim", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, 2006.
- ERÇELEB Hasan. "Aile ve Eğitim", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı.1, Yıl. 1996.
- GÖK Fatma. "75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet", *75 Yılda Eğitim, Tarih Vakfı Yayınları*, İstanbul, 1999.
- HAMAMCI Zeynep ve HAMURLU M. Kürşat. "Anne Babaların Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları ve Bilgi Düzeylerinin Çocuklarının Mesleki Kararsızlıkları ile İlişkisi", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt. 6, Sayı. 10, Güz 2005.

HATUNOĞLU Aşkı ve HATUNOĞLU Yavuz, "Okullarda Verilen Rehberlik Hizmetlerinin Problem Alanları", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt. 14, No. 1, Mart 2006.

KARABEY Canan Nur ve BİNGÖL Dursun. "Girişimcilik Başlangıcı Olarak Fırsat Tanımlama", *Yönetim Dergisi*, Sayı: 67, 2010.

KARABULUT Tuğba, "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerini ve Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma", *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1, 2009.

KORKMAZ Sezer. "Girişimcilik ve Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma", *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, CiltNo.18, Sayı No.1, 2000.

KÜÇÜKALTAN Derman. "Genel Bir Yaklaşımla Girişimcilik", *18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 2009.

NAKTİYOK Atılhan ve KÖK Sabahat Bayrak, "Çevresel Faktörlerin İç Girişimcilik Üzerine Etkileri", *Afyon Kocatepe İİBF Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 2006.

OKUMUŞ Ejder. "Geleneksel Siyasal Kimliğin Çözülmesinde Tanzimat: 1839-1956", *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt. 5, Sayı. 4, 2005.

ÖZKAN Şule vd, "Türkiye'de Girişimcilik ve Belirleyicileri: Marmara ve Doğu Anadolu Bölgesi Üzerine Bir Uygulama", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 58, Sayı 4, 2003.

ÖZMEN Kaymak Suna. "Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, Cilt. 37, Sayı. 2, 2004.

SAĞNAK Gülay. "Patolojik Etkileşim Sistemi Olarak Aile", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl. 1984, Cilt. 1, Sayı. 1.

SOYER Fikret. "Osmanlı Döneminde (1839 – 1908 Tanzimat Dönemi) Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme", *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt. 24, Sayı. 1, 2004.

TATAR Mustafa. "Okul ve Öğretmenin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı. 171, Yaz 2006.

TOK Akif ve SONTAY Serpil. "Mesleki Eğitimde Öğrenci Memnuniyeti ve Etkili Öğretim", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı. 172, Güz 2006.

ULUSOY Demet. "Eğitim ve Sosyal Eşitlik", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt. 13, Sayı. 1-2, 1996.

ÜLTANIR Emel "Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Mesleği ve Psikolojik Danışman Eğitimi", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt. 1, Sayı. 1, Haziran 2005.

ÜLTANIR Emel. "Eğitsel ve Mesleki Rehberlik", Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Gürhan Can (ed), *Pegama Yayınları*, Ankara, 2004.

YALÇIN İlhan. "21. Yüzyılda Psikolojik Danışman", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt. 39, Sayı. 1, Yıl. 2006.

YEŞİLAY R. Barış. "Girişimcilik Perspektifinden Türkiye'nin Yapısal Analizi", *18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2006.

TEZLER

BOZGEYİKLİ Hasan, Mesleki Grup Rehberliğinin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Meslek Kararı Vermede Kendilerini Yetkin Görme Düzeylerine Etkisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2005(Yayımlanmamış Doktora Tezi)

İNTERNET

"Kurumsal Girişimcilik Kavramsal Yapı Üzerine Bir Araştırma"

<http://journal.yasar.edu.tr/wp> (Erişim Tarihi:24.07.2014)

Mesleki ve Teknik Eğitimde Yeni Yaklaşım: MEGEP, <http://www.megep.meb.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 05.04.2014)

Rehberlik Ders Notları ,<http://mimoza.mamara.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 29.10.2012)

Ortaöğretimde Mesleğe Yönelme, <http://www.odevsel.com/>, (Erişim Tarihi:08.01.2015)

ANKET FORMU

Bu anket Gelişim Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı'nda “ **Ortaöğretim Öğrencilerinde Mesleki Yönelim ve Girişimcilik**” konulu Yüksek Lisans çalışmasının uygulama kısmı ile ilgilidir. Anket sorularına cevap vermek değerli zamanınızın bir kısmını alacaktır ancak, akademik amaca yönelik olarak yapılan bu çalışmayla mesleki yönelim ve girişimcilik alanıyla ilgili bilimsel çalışmalara katkıda bulunmayı hedefliyoruz.

Anket formu üzerine kimlik bilgilerinizi belirtmemenizi rica ediyoruz. **Ankete vereceğiniz cevaplar gizli tutulacaktır.** Bu çalışmanın sonuçlarının sağlıklı bir şekilde analiz edilebilmesi için bütün soruları cevaplamanız büyük önem taşımaktadır

Anketimize katılmayı kabul ettiğiniz ve zamanınızı ayırdığınız için teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Tez Öğrencisi**Tez Danışmanı**

Mehtap ALTINTOP
Gelişim Üniversitesi
Sosyal bilimler Enstitüsü

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Gelişim Üniversitesi İktisadi,
İdari ve sosyal Bilimler Fakültesi
İşletme Öğretim Üyesi

1-) Cinsiyetiniz?	☐ Erkek
	☐ Kadın
2-) Sınıfınız?	☐ 9. Sınıf
	☐ 10. Sınıf
	☐ 11. Sınıf
	☐ 12. Sınıf
3-) Okul Türünüz?	☐ Devlet Okulu
	☐ Özel Okul
4-) Annenizin Öğrenim Durumu?	☐ İlköğretim
	☐ Lise
	☐ Üniversite
5-) Babanızın Öğrenim Durumu?	☐ İlköğretim
	☐ Lise
	☐ Üniversite
6-) Ailenizin Gelir düzeyi?	☐ 0-999 TL
	☐ 1000-1499 TL
	☐ 1500-1999 TL
	☐ 2000 TL ve Üzeri

7-) Lütfen aşağıdaki ifadelere katılım durumunuzu belirtiniz.

MESLEKİ YÖNELİM		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
A1	Meslekleri daha iyi tanımak için, bu konuda yazılmış kaynak kitaplar olup olmadığını araştırırım.					
A2	Meslekleri tanıtan kaynak kitapları okurum.					
A3	Hangi mesleğin bana uygun olduğunu büyüklerimin daha iyi bilecekleri düşüncesindeyim.					
A4	Gelecekteki mesleğimi ben belirleyeceğime göre, bu konuda gerekli bilgiyi edinmek için benim harekete geçmem gerektiği düşüncesindeyim.					
A5	Hiç kimsenin beni benden iyi tanımayacağını ve mesleğimi seçme sorumluluğunun bana ait olduğunu düşünürüm.					
A6	Hangi mesleği seçeceğime ailem karar verirse daha iyi olacak. Böylece ileride o mesleğin bana uygun olmadığı ortaya çıkarsa bu hatadan ben sorumlu olmam.					
A7	Ailemin istediği mesleği seçersem onlardan daha çok yardım ve destek alırım diye düşünüyorum.					
A8	İnsan hangi mesleği seçeceği konusunda sadece ailesinin tavsiyelerini dikkate alırsa hata yapmaz.					
A9	Meslek seçerken pek çok kişiden bilgi ve görüş almaya niyetlendim, ama sonuçta kargaşaya ve kararsızlığa düşünce bu işi oluruna bıraktım.					
A10	Ne zaman meslek seçme konusu açılrsa içimi bir sıkıntı kaplar.					
A11	Bana uygun hiçbir meslek bulamıyorum.					
A12	Şu ana kadar hangi meslekleri tercih edeceğimi belirleyemedim, çünkü her gün başka bir meslek bana çekici geliyor.					
A13	Birçok mesleğe heves ediyorum ve ilgi duyuyorum, fakat hepsinde de istemediğim yönler var. Hangisini seçeceğime bir türlü karar veremiyorum.					
A14	Yeteneklerimi tanımam gerekiyor ama bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum.					
A15	Bir meslek seçerken dikkate alınacak o kadar çok faktör var ki, en iyisi işi oluruna bırakmak diye düşünüyorum.					
A16	Mesleki tercihlerimde sık sık değişiklik yapıyorum.					
A17	Şimdiden meslek tercihleri üzerinde düşünmeyi gereksiz buluyorum.					
A18	Benim için önemli olan üniversite sınavına hazırlanmaktır. Hangi mesleği seçeceğime sınavdan sonra karar vereceğim.					
A19	Hangi mesleği ya da meslekleri seçebileceğimi üniversite giriş sınavından aldığım puan belirleyeceği için şimdiden meslek seçimi üzerinde düşünmenin bir yararı olmadığını düşünüyorum.					

A20	Kendimi bildim bileli hangi mesleğe girmek istediğimi düşünürüm					
A21	Yeteneklerime uygun olduğumu düşündüğüm meslekleri inceliyorum.					
A22	Tercih ettiğim meslekler hakkında bilinmesi gereken her şeyi biliyorum.					
A23	Tercih ettiğim meslekleri tanıtıcı toplantılara katılırım.					

8-) Lütfen aşağıdaki ifadelere katılım durumunuzu belirtiniz.

GİRİŞİMCİLİK		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
B1	Bir şeye/işe başladığım zaman, çevremdeki birçok insanı benimle birlikte harekete geçiririm.					
B2	Kendi başıma bir iş yapmak istersem ailem beni destekler.					
B3	Kendi işini kuran ve başarısız olanlara, yeni bir şans verilmesi gerektiğini düşünüyorum.					
B4	İstedğim şeyleri yapabilecek kadar yeterli enerjiye sahibim.					
B5	Hiç kimsenin bana yapmamı söylemesine gerek yoktur, her işimi kendi başıma yaparım.					
B6	Bir iş kurmak istesem, ailem beni bu konuda yüreklendirir.					
B7	Yetersiz finansman desteği nedeniyle kendi işini kurmanın zor olduğunu düşünüyorum.					
B8	Başkalarının aklına gelmeyen birçok şeyi düşünür ve hayata geçirebilirim.					
B9	Kendi işimi kurmaktansa bir şirkette yönetici olmayı tercih ederim.					
B10	Hayatımın sonuna kadar yetecek paraya sahip olsaydım, kendi işimi kurmaktansa bankaya yatırır faiziyle yaşardım.					
B11	Bir iş kurmayı ancak iyi bir iş bulamadığımda düşünürüm.					
B12	Kendi işini kurmaya cesaret edecek kadar riski göze alma özelliğinin kendimde olmadığını düşünüyorum.					
B13	Bir işin fırsatlar sunmasının, emniyetli ve garantili olmasından daha önemli olduğunu düşünüyorum.					
B14	Tüm birikimimi kaybetsem de yine de aynı işte çalışmaya devam ederdim.					
B15	Geleceği garanti altına almanın, insanın kendi işini kurmasından geçtiğini düşünüyorum.					
B16	Yeni bir işin nasıl kurulacağı ile ilgili bilgiye ulaşmanın zor olduğunu düşünüyorum.					

